Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kuues koda)

4. oktoober 2024*

Apellatsioonkaebus – Konkurents – Keelatud kokkulepped – Sarrusevarraste turg – Euroopa Komisjoni otsus, millega tuvastatakse ST artikli 65 rikkumine pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist määruse (EÜ) nr 1/2003 alusel – Otsus, mis on vastu võetud pärast varasemate otsuste tühistamist – Uue ärakuulamise korraldamine liikmesriikide konkurentsiasutuste kohalolekul – Kaitseõigused – Hea halduse põhimõte – Erapooletuse nõue – Mõistlik aeg – Põhjendamiskohustus – Proportsionaalsus – *Ne bis in idem*-põhimõte – Õigusvastasuse vastuväide – Raskendavad asjaolud – Rikkumise korduvus – Kergendavad asjaolud – Võrdne kohtlemine

Kohtuasjas C-31/23 P,

mille ese on Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 19. jaanuaril 2023 esitatud apellatsioonkaebus,

Ferriere Nord SpA, asukoht Osoppo (Itaalia), esindajad: *avvocati* B. Comparini, G. Donà ja W. Viscardini,

apellant,

teised menetlusosalised:

Euroopa Komisjon, esindajad: G. Conte, P. Rossi ja C. Sjödin, keda abistas *avvocato* M. Moretto,

kostja esimeses kohtuastmes,

Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: E. Ambrosini ja O. Segnana,

menetlusse astuja esimeses kohtuastmes,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja president T. von Danwitz, kohtunikud P. G. Xuereb (ettekandja) ja A. Kumin,

kohtujurist: N. Emiliou,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Ferriere Nord SpA palub oma apellatsioonkaebuses esimese võimalusena tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 9. novembri 2022. aasta otsus Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-667/19, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2022:692), millega Üldkohus jättis rahuldamata tema hagi, milles ta palus esimese võimalusena tühistada komisjoni 4. juuli 2019. aasta otsus C(2019) 4969 (final) ESTÜ asutamislepingu artikli 65 rikkumise kohta (juhtum AT.37956 – sarrusevardad) (edaspidi „vaidlusalune otsus“) teda puudutavas osas. Teise võimalusena palub nimetatud ettevõtja esiteks tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles sellega jäeti rahuldamata tema teise võimalusena esitatud nõue tühistada vaidlusalune otsus osaliselt, ning teiseks tühistada see otsus osaliselt ja vähendada talle määratud trahvi.

Õiguslik raamistik

Määrus (EÜ) nr 1/2003

2 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [EÜ artiklites 101 ja 102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artikli 7 „Rikkumise tuvastamine ja lõpetamine“ lõikes 1 on sätestatud:

„Kui komisjon kaebuse põhjal või omal algatusel leiab, et [ELTL artiklit 101 või 102] rikutakse, võib ta otsusega nõuda asjaomastelt ettevõtjatelt või ettevõtjate ühendustelt sellise rikkumise lõpetamist. Ta võib võtta nende suhtes tegevusega seotud või struktuurilisi parandusmeetmeid, mis on toimepandud rikkumisega proportsionaalsed ja vajalikud rikkumise tegelikuks lõpetamiseks. Struktuurilised parandusmeetmed võib kehtestada üksnes juhul, kui puudub sama tõhus tegevusega seotud parandusmeede või kui sama tõhus tegevusega seotud parandusmeede oleks asjaomase ettevõtja jaoks koormavam kui struktuuriline parandusmeede. Õigustatud huvi korral peaks komisjonil ühtlasi olema õigus teha otsus varasema rikkumise toimumise kohta.“

3 Määruse artiklis 14 „Nõuandekomitee“ on sätestatud:

„1. Enne artiklite 7, 8, 9, 10 ja 23 ning artikli 24 lõike 2 ja artikli 29 lõike 1 kohaste otsuste tegemist konsulteerib komisjon konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega.

2. Üksikjuhtude käsitlemisel kuuluvad nõuandekomiteesse liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajad. […]

[…]

5. Komisjon võtab nõuandekomitee esitatud arvamust võimalikult suurel määral arvesse. Ta teatab komisjonile, kuidas arvamust on arvesse võetud.

[…]“.

4 Määruse artikli 23 lõike 2 punkti a kohaselt võib komisjon oma otsusega määrata ettevõtjatele ja ettevõtjate föderatsioonidele trahve, kui need tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu rikuvad ELTL artiklit 101 või 102.

5 Määruse artiklis 25 „Sanktsioonide kehtestamisega seotud aegumistähtajad“ on sätestatud:

„1. Artiklitel 23 ja 24 põhinevatel komisjoni volitustel on järgmised aegumistähtajad:

a) kolm aastat juhul, kui on rikutud teabenõudeid või kontrolli läbiviimist käsitlevaid sätteid;

b) viis aastat kõigi muude rikkumiste puhul.

2. Aegumistähtaeg hakkab kulgema rikkumise toimepaneku päevast. Jätkuvate või korduvate rikkumiste puhul hakkab aegumistähtaeg kulgema rikkumise lõppemise päevast.

3. Komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse poolt võetavad meetmed, mille eesmärgiks on rikkumist uurida või algatada selle suhtes menetlus, katkestavad trahvide või karistusmaksete määramisega seotud aegumistähtaja kulgemise. Aegumistähtaja kulg katkeb kuupäevast, mil sellisest meetmest teatatakse vähemalt ühele rikkumises osalenud ettevõtjale või ettevõtjate ühendusele]. Aegumistähtaja kulu katkestavad eelkõige järgmised meetmed:

a) komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse kirjalikud teabenõuded;

b) kirjalik volitus, mille komisjon või liikmesriigi konkurentsiasutus annab oma ametnikele kontrolli läbiviimiseks;

c) menetluse algatamine komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse poolt;

d) komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse vastuväidetest teatamine.

4. Aegumistähtaja kulg katkeb kõikide rikkumises osalenud ettevõtjate ja ettevõtjate ühenduste suhtes.

5. Katkenud aegumistähtaja kulg algab iga kord uuesti. Aegumistähtaeg möödub hiljemalt päeval, mil kahekordse aegumistähtajaga võrdne ajavahemik lõpeb, ilma et komisjon oleks määranud trahvi või karistusmakset. Kõnesolev tähtaeg pikeneb aja võrra, mille jooksul oli aegumistähtaeg vastavalt lõikele 6 peatunud.

6. Trahvide või karistusmaksete määramisega seotud aegumistähtaja kulgemine peatub komisjoni otsuse Euroopa Kohtus läbivaatamise ajaks.“

6 Määruse nr 1/2003 artiklis 27 „Osapoolte, kaebuse esitajate ja kolmandate isikute ärakuulamine“ on ette nähtud:

„1. Enne artiklites 7, 8 ja 23 ning artikli 24 lõikes 2 sätestatud otsuste tegemist annab komisjon ettevõtjatele ja ettevõtjate ühendustele], kelle suhtes komisjon on algatanud menetluse, võimaluse olla ära kuulatud küsimustes, mis on kutsunud esile komisjoni vastuväiteid. Komisjoni

otsused võivad põhineda üksnes sellistel vastuväidetel, mille kohta asjaomastel osapooltel on olnud võimalik esitada oma seisukoht. Kaebuste esitajad võtavad menetlusest aktiivselt osa.

2. Menetluse käigus tagatakse täielikult asjaomaste osapoolte õigus kaitsele. […]

3. Kui komisjon peab seda vajalikuks, võib ta ära kuulata ka teisi füüsilisi või juriidilisi isikuid. Nende isikute taotlused olla ära kuulatud rahuldatakse, kui nad tõendavad piisavat huvi. Liikmesriikide konkurentsiasutused võivad paluda komisjonil ära kuulata ka teisi füüsilisi või juriidilisi isikuid.

[…]".

Määrus nr 773/2004

7 Komisjoni 7. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 773/2004, mis käsitleb [ELTL] artiklite [101] ja [102] kohaste menetluste teostamist komisjonis (ELT 2004, L 123, lk 18; ELT eriväljaanne 08/03, lk 81), muudetud komisjoni 30. juuni 2008. aasta määrusega (EÜ) nr 622/2008 (ELT 2008, L 171, lk 3; edaspidi „määrus nr 773/2004"), artiklis 11 „Selgituste andmise õigus" on sätestatud:

„1. Komisjon annab pooltele, kelle kohta ta esitab vastuväited, võimaluse anda selgitusi enne määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 14 lõikes 1 osutatud nõuandekomiteega konsulteerimist.

2. Komisjon käsitleb oma otsustes ainult neid vastuväiteid, mille suhtes lõikes 1 osutatud isikud on saanud esitada oma kommentaarid."

8 Määruse nr 773/2004 artiklis 12 on sätestatud:

„1. Kui pooled on oma kirjalikes arvamustes seda taotlenud, annab komisjon pooltele, kellele ta vastuväited adresseerib, võimaluse väljendada oma arvamusi suulise ärakuulamise käigus.

2. Kui pooled esitavad nõusoleku kokkuleppe sõlmimiseks, kinnitavad nad komisjonile, et nad taotlevad võimalust oma argumentide esitamiseks suulisel ärakuulamisel ainult juhul, kui vastuväidete sisu ei arvesta nende nõusolekut kokkuleppe sõlmimiseks."

9 Määruse artiklis 13 „Muude isikute ärakuulamine" on ette nähtud:

„1. Kui artiklites 5 ja 11 nimetamata füüsilised või juriidilised isikud taotlevad ärakuulamist ja tõendavad piisavat huvi, teatab komisjon neile kirjalikult menetluse laadi ja sisu ning määrab kindlaks, mis kuupäevaks nad võivad oma seisukohad kirjalikult avaldada.

2. Kui lõikes 1 nimetatud isikud on oma kirjalikes arvamustes seda taotlenud, võib komisjon nad vajaduse korral kutsuda väljendama oma arvamusi nende poolte suulise ärakuulamise käigus, kellele vastuväited on adresseeritud.

3. Komisjon võib kutsuda muid isikuid esitama oma seisukohad kirjalikult ja osalema nende poolte suulisel ärakuulamisel, kellele vastuväited on adresseeritud. Komisjon võib kutsuda selliseid isikuid oma seisukohti väljendama ka suulisel ärakuulamisel."

10 Määruse artikkel 14 „Suulise ärakuulamise teostamine“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Ärakuulamise eest vastutav ametnik viib ärakuulamise läbi täiesti sõltumatult.

2. Komisjon kutsub kõik ärakuulatavad isikud suulisele ärakuulamisele enda määratud kuupäeval.

3. Komisjon kutsub suulisele ärakuulamisele liikmesriikide konkurentsiküsimustega tegelevad organid. Lisaks sellele võib ta ärakuulamistele kutsuda ka liikmesriikide muude asutuste ametnikke ja riigiteenistujaid.

[…]“.

2011. aasta teatis

11 Komisjoni teatise, mis käsitleb Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklitega 101 ja 102 seotud menetluste läbiviimise parimaid tavasid (ELT 2011, C 308, lk 6) (edaspidi „2011. aasta teatis“), punkti 1 kohaselt on selle põhieesmärk anda praktilisi suuniseid ELTL artiklitega 101 ja 102 seotud menetluste läbiviimiseks.

12 Teatise punktis 6 on ette nähtud, et seda kohaldatakse alates selle avaldamise kuupäevast „seni lõpetamata ja tulevaste juhtumite suhtes“. Seni lõpetamata juhtumite puhul kohaldatakse kõnealust teatist selle teatise joonealuse märkuse nr 16 kohaselt „nende mis tahes menetlusetappide suhtes, mis viiakse läbi pärast teatise avaldamist“.

13 Teatise punktides 84, 86 ja 109 on märgitud:

„84. Vastuväidetes märgitakse selgelt, kas komisjon kavatseb määrata ettevõtjatele trahve juhul, kui vastuväited jäävad jõusse […]. Komisjon esitab vastuväidetes olulised faktid ja õiguslikud aspektid, mis võivad tuua kaasa trahvi määramise, näiteks rikkumise kestus ja raskusaste ning asjaolu, et rikkumine pandi toime tahtlikult või hooletuse tõttu. Vastuväidetes tuleb samuti märkida piisavalt täpselt, et teatavad asjaolud võivad olla raskendavateks ning nii palju kui võimalik ka kergendavateks tingimusteks.

[…]

86. Kui komisjon soovib oma lõplikus otsuses kalduda kõrvale vastuväidetes esitatud faktidest või õiguslikest küsimustest ning kui sellega seatakse üks pool või mitu poolt ebasoodsasse olukorda või kui komisjon kavatseb võtta arvesse täiendavaid süüstavaid tõendeid, antakse asjaomasele poolele või asjaomastele pooltele alati võimalus esitada selle kohta oma seisukohad nõuetekohasel viisil.

[…]

109. Kui pärast vastuväidete esitamist ilmnevad uued tõendid, millele komisjon kavatseb tugineda, või kui komisjon kavatseb muuta oma õiguslikku hinnangut asjaomase ettevõtja kahjuks, antakse kõnealusele ettevõtjale võimalus esitada oma seisukohad nende uute aspektide kohta.“

Vaidluse taust ja vaidlusalune otsus

14 Vaidluse tausta on kirjeldatud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 1–31.

„1 Hageja Ferriere Nord SpA on Itaalia õiguse alusel asutatud äriühing, mis tegutseb sarrusevarraste sektoris alates 1992. aasta aprillist.

A. Komisjoni esimene otsus (2002)

2 2000. aasta oktoobrist detsembrini viis Euroopa Ühenduste Komisjon ST artikli 47 alusel läbi kontrolle Itaalia betoonisarruste tootjate, sealhulgas hageja, ja ühe ettevõtjate ühenduse, Federazione imprese siderurgiche italiane (Itaalia terasetootmisettevõtjate [föderatsioon], edaspidi „[ettevõtjate föderatsioon]“) ruumides. Ta esitas neile ka selle sätte alusel teabenõudeid.

3 Komisjon alustas 26. märtsil 2002 ST artikli 65 kohaldamise menetlust ja esitas ST artikli 36 alusel vastuväiteteatise (edaspidi „vastuväiteteatis“), mille ta saatis teiste seas ka hagejale. Viimane vastas vastuväiteteatisele 31. mail 2002.

4 13. juunil 2002 toimus haldusmenetluses isikute ärakuulamine.

5 Komisjon saatis samadele adressaatidele 12. augustil 2002 nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus [EÜ] artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 1), artikli 19 lõike 1 alusel täiendava vastuväiteteatise (edaspidi „täiendav vastuväiteteatis“). Ta selgitas oma seisukohta seoses menetluse jätkamisega pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist 23. juulil 2002. Hageja vastas täiendavale vastuväiteteatisele 20. septembril 2002.

6 30. septembril 2002 toimus haldusmenetluses isikute uus ärakuulamine liikmesriikide konkurentsiasutuste kohalolekul. Ärakuulamisel käsitleti täiendava vastuväiteteatise eset, st ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemise õiguslikke tagajärgi menetluse jätkamisele.

7 Haldusmenetluse lõpus võttis komisjon 17. detsembril 2002 vastu otsuse K(2002) 5087 (lõplik) ESTÜ asutamislepingu artikli 65 kohase menetluse kohta (juhtum COMP/37.956 – sarrusevardad) (edaspidi „2002. aasta otsus“), mille adressaadid olid [ettevõtjate föderatsioon] ja kaheksa ettevõtjat, nende seas hageja. Komisjon tegi selles otsuses kindlaks, et ajavahemikul 1989. aasta detsembrist kuni 2000. aasta juulini olid otsuse adressaadid tegutsenud ühe, mitmeosalise ja vältava kartellina Itaalia sarrusevarraste või -rullide (edaspidi „sarrusevardad“) turul, mille eesmärk või tagajärg oli hindade kindlaksmääramine ning tootmise või müügi piiramine või kontrollimine vastuolus ST artikli 65 lõikega 1.

8 Hageja rikkumises osalemise kohta märkis komisjon, et see toimus 1. aprillist 1993 kuni 4. juulini 2000. Ta määras talle selle eest trahvi summas 3,57 miljonit eurot. Seda summat oli hageja kasuks vähendatud 20% võrra komisjoni teatise trahvide määramata jätmise või vähendamise kohta kartellide puhul (EÜT 1996, C 207, lk 4) punkti D lõike 1 alusel, milles on ette nähtud võimalus vähendada koostööd tegevate ettevõtjate trahvi, mida nad vastasel juhul oleks pidanud maksma, kui nad saadavad enne vastuväiteteatise saatmist komisjonile teavet, dokumente või muid tõendeid, mis aitavad tuvastada toimepandud rikkumist.

9 Hageja esitas 10. märtsil 2003 Üldkohtule 2002. aasta otsuse peale hagi. Üldkohus tühistas selle otsuse hagejat puudutavas osas (25. oktoobri 2007. aasta kohtuotsus Ferriere Nord *vs.* komisjon, T-94/03, […], EU:T:2007:320) ja teisi adressaate puudutavas osas põhjusel, et otsuse õiguslik alus ehk ST artikli 65 lõiked 4 ja 5 ei olnud selle vastuvõtmise ajal enam jõus. Seetõttu ei olnud komisjon pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist nende sätete alusel pädev ST artikli 65 lõike 1 rikkumisi tuvastama ja nende eest karistusi määrama. Üldkohus ei uurinud selle otsuse teisi aspekte.

10 2002. aasta otsus jõustus [ettevõtjate föderatsiooni] suhtes, kes Üldkohtule hagi ei esitanud.

B. Komisjoni teine otsus (2009)

11 Komisjon teatas 30. juuni 2008. aasta kirjas hagejale ja teistele asjasse puutuvatele ettevõtjatele oma kavatsusest korrigeerida õiguslikku alust ja võtta vastu uus otsus. Lisaks täpsustas ta, et otsus põhineb vastuväiteteatises ja täiendavas vastuväiteteatises esitatud tõenditel. Hageja esitas 1. augustil 2008 komisjoni palvel oma kirjalikud seisukohad.

12 Komisjon palus 24. juuli ja 25. septembri 2008. aasta, seejärel 13. märtsi, 30. juuni ja 27. augusti 2009. aasta faksis hagejal esitada teavet oma aktsionäride ning ettevõtja varalise olukorra kohta. Hageja vastas nendele teabenõuetele vastavalt 1. augusti ja 1. oktoobri 2008. aasta, seejärel 18. märtsi, 1. juuli ja 8. septembri 2009. aasta e-kirjas.

13 Komisjon võttis 30. septembril 2009 vastu otsuse K(2009) 7492 (lõplik) ESTÜ asutamislepingu artikli 65 kohase menetluse kohta (juhtum COMP/37.956 – sarrusevardad raudbetooni jaoks, otsuse uuesti vastuvõtmine), mille ta adresseeris samadele ettevõtjatele, kellele oli adresseeritud 2002. aasta otsus ja kelle seas oli ka hageja. See otsus võeti vastu EÜ asutamislepingus ja [määruses nr 1/2003] ette nähtud menetlusnormide alusel. Selles otsuses tugineti vastuväiteteatises ja täiendavas vastuväiteteatises esitatud asjaoludele ning korrati sisuliselt 2002. aasta otsuse sisu ja järeldusi. Eelkõige jäi muutumatuks hagejale määratud trahv summas 3,57 miljonit eurot.

14 Komisjon võttis 8. detsembril 2009 vastu muutmisotsuse, mille lisas olid hinnamuutusi näitavad tabelid, mis olid 30. septembri 2009. aasta otsusest välja jäetud, ja mille kaheksas joonealuses märkuses parandati viitenumbrid nendele tabelitele.

15 Hageja esitas 19. veebruaril 2010 Üldkohtule hagi komisjoni 30. septembri 2009. aasta otsuse (muudetud kujul) (edaspidi „2009. aasta otsus“) peale. Üldkohus vähendas 9. detsembril 2014 hagejale määratud trahvi 3,42144 eurole põhjusel, et hageja ei osalenud kolme aasta jooksul keelatud kokkuleppe osas, mis puudutas tootmise või müügi piiramist või kontrollimist, ning jättis hagi ülejäänud osas rahuldamata (9. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Ferriere Nord *vs.* komisjon, T-90/10, […], EU:T:2014:1035). Üldkohus tühistas 2009. aasta otsuse osaliselt seoses otsuse ühe teise adressaadiga, vähendas ühele muule adressaadile määratud trahvisummat ja jättis ülejäänud hagid rahuldamata.

16 Hageja esitas 20. veebruaril 2015 apellatsioonkaebuse 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuse Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, […], EU:T:2014:1035) peale. Euroopa Kohus tühistas 21. septembri 2017. aasta otsusega Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716) Üldkohtu otsuse ja 2009. aasta otsuse muu hulgas hageja suhtes.

17 Euroopa Kohus otsustas 21. septembri 2017. aasta otsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716), et kui otsus võetakse vastu määruse nr 1/2003 alusel, siis peab menetlus, mille lõpus see otsus tehakse, olema kooskõlas selles määruses ja [määruses nr 773/2004] ette nähtud menetlusnormidega, isegi kui menetlus algas enne nende aktide jõustumist.

18 Euroopa Kohus tuvastas aga, et käesolevas asjas ei saa 13. juuni 2002. aasta ärakuulamist – ainsat, mis puudutas menetluse sisu – pidada määruse nr 1/2003 alusel otsuse vastuvõtmise menetlusnõuetega kooskõlas olevaks, kuna liikmesriikide konkurentsiasutused ei võtnud sellest osa.

19 Euroopa Kohus järeldas, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta otsustas, et komisjonil ei olnud enne 2009. aasta otsuse vastuvõtmist kohustust korraldada uut ärakuulamist, kuna asjasse puutuvad ettevõtjad kuulati juba ära 13. juuni ja 30. septembri 2002. aasta ärakuulamistel.

20 Euroopa Kohus tuletas 21. septembri 2017. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716) meelde, kui tähtis on korraldada asjasse puutuvate isikute taotlusel ärakuulamine, kuhu kutsutakse liikmesriikide konkurentsiasutused, ning selle korraldamata jätmine kujutab endast oluliste menetlusnormide rikkumist.

21 Euroopa Kohus otsustas, et kuna sellest õigusest, mis on selgelt ette nähtud määruses nr 773/2004, kinni ei peetud, ei pea ettevõtja, kelle õigust on sel viisil rikutud, tõendama, et see rikkumine võis tema jaoks kahjulikult mõjutada menetluse kulgu ja [2009. aasta] otsuse sisu.

22 Euroopa Kohus tühistas samadel põhjustel ka muud Üldkohtu 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsused, milles käsitleti 2009. aasta otsuse õiguspärasust, ning 2009. aasta otsuse nelja muu ettevõtja suhtes. 2009. aasta otsus on aga jõustunud ettevõtjate suhtes, kes nimetatud kohtuotsuste peale apellatsioonkaebust ei esitanud.

C. Komisjoni kolmas otsus (2019)

23 Komisjon teatas 15. detsembri 2017. aasta kirjas hagejale oma kavatsusest haldusmenetlus uuendada ja korraldada nimetatud menetluses isikute uus ärakuulamine liikmesriikide konkurentsiasutuste osavõtul.

24 Hageja esitas 1. veebruari 2018. aasta kirjas oma seisukohad, milles ta vaidles vastu komisjoni õigusele haldusmenetlus uuendada ning palus seetõttu komisjonil menetluse [uuendamisest] loobuda.

25 Komisjon korraldas menetluse sisulistes küsimustes 23. aprillil 2018 uue ärakuulamise, millest võtsid osa liikmesriikide konkurentsiasutused ja ärakuulamise eest vastutav ametnik, hageja ja veel kolm ettevõtjat, kes olid 2009. aasta otsuse adressaadid.

26 Komisjon saatis 19. novembri 2018. aasta ning 17. jaanuari ja 6. mai 2019. aasta kirjadega hagejale kolm teabenõuet tema aktsionäride ning varalise olukorra kohta. Hageja vastas nendele teabenõuetele vastavalt 10. detsembri 2018. aasta ning 31. jaanuari ja 9. mai 2019. aasta kirjadega.

27 Hageja osales 21. juunil 2019 koosolekul komisjoni teenistustega, kus viimased märkisid, et nad on otsustanud teha volinike kolleegiumile ettepaneku võtta vastu uus sanktsiooni määramise otsus, kuid objektiivselt pikenenud tähtaega arvestades teevad nad ettepaneku kohaldada erakorralist kergendavat asjaolu.

28 4. juulil 2019 võttis komisjon vastu [vaidlusaluse otsuse], mis adresseeriti viiele ettevõtjale, kelle suhtes 2009. aasta otsus oli tühistatud ning kes olid peale hageja Alfa Acciai SpA, Feralpi Holding SpA (varem Feralpi Siderurgica SpA ja Federalpi Siderurgica SRL), Partecipazioni Industriali SpA (varem Riva Acciaio SpA ja seejärel Riva Fire SpA, edaspidi „Riva“) ning Valsabbia Investimenti SpA ja Ferriera Valsabbia SpA.

29 [Vaidlusaluses] otsuses tuvastas komisjon sama rikkumise, mis oli 2009. aasta otsuse ese, vähendades samas adressaatidest ettevõtjatele määratud trahve menetluse kestuse tõttu 50% võrra. Lisaks vähendati hageja trahvi täiendavalt 6% võrra, kuna ta ei osalenud keelatud kokkuleppe osas, mis puudutas tootmise või müügi piiramist või kontrollimist teatud ajavahemikus. [Vaidlusaluse] otsuse artiklis 2 määras ta seega hagejale trahvi summas 2,237 miljonit eurot.

30 8. juulil 2019 edastati hagejale [vaidlusaluse] otsuse mittetäielik ärakiri, mis sisaldas ainult paaritu leheküljenumbriga lehekülgi, millest viimane teatas komisjonile 9. juuli 2019. aasta kirjas.

31 18. juulil 2019 tehti hagejale teatavaks [vaidlusaluse] otsuse tervikversioon.“

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

15 Apellant esitas hagiavalduse, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 30. septembril 2019 ning milles ta palus esimese võimalusena tühistada vaidlusalune otsus teda puudutavas osas ning teise võimalusena vähendada talle määratud trahvi summat.

16 Vaidlusaluse otsuse tühistamise nõuet põhjendas apellant sisuliselt kuue väitega, millest esimene puudutas kaitseõiguste ja menetlusnormide rikkumist 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel, teine komisjoni väidetavalt õigusvastast keeldumist kontrollida enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist, kas see otsus on kooskõlas mõistliku menetlusaja põhimõttega, kolmas mõistliku menetlusaja põhimõtte rikkumist, neljas põhjendamiskohustuse, ületatud pädevuse ja proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist, viies *ne bis in idem*-põhimõtte rikkumist ning kuues määruse nr 1/2003 artikliga 25 kehtestatud aegumist käsitleva regulatsiooni õigusvastasust.

17 Seoses esimese väitega märkis apellant selle raames esitatud viiest väiteosast kahes esimeses, et esiteks seati määruses nr 1/2003 ette nähtud nõuandekomitee (edaspidi „nõuandekomitee“) erapooletus kahtluse alla, kuna nimetatud komiteesse kuuluvate liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajate suhtumist võis mõjutada asjaolu, et asutused olid teadlikud seisukohast, mille oli juhtumi suhtes võtnud ühelt poolt komisjon oma 2002. ja 2009. aasta otsustes ning teiselt poolt Üldkohus 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035), ning teiseks mõjutas komisjoni sõltumatust asjaolu, et sellele kohtuotsusele tuginedes ei olnud komisjonil tegelikult enam võimalik nõustuda nõuandekomitees osalenud liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajate väljendatud vastupidise arvamusega.

18 Selle väite kolmandas väiteosas märkis apellant, et esiteks rikkus komisjon mitut ärakuulamise korraldamise eeskirja ja teiseks tegi ta vea, kui ta jättis kutsumata ettevõtjate föderatsiooni, Leali SpA ja tema tütarettevõtja Acciaierie e Ferriere Leali Luigi SpA (edaspidi koos „Leali“), Lucchini SpA, Riva, Industrie Riunite Odolesi SpA (edaspidi „IRO“) ning Associazione Nazionale Sagomatori Ferro (rauatöötlemisettevõtjate riiklik ühendus, edaspidi „Ansfer“) 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisele, kuigi need üksused – kellel oli juhtumis oluline roll – oleksid saanud anda liikmesriikide konkurentsiasutustele teavet, mis võimaldanuks neil kujundada oma seisukoha asjaoludest täielikult teadlik olles. Apellant on seisukohal, et kuna need ametiasutused ei kujundanud oma arvamuse asjaoludest täielikult teadlik olles, rikuti tema kaitseõigusi.

19 Esimese väite põhjenduseks esitatud neljandas väiteosas märkis apellant, et Euroopa Kohtu poolt ette heidetud menetlusviga ei ole võimalik kõrvaldada. Aja möödumise tõttu on turuosaliste seas ja turu struktuuris toimunud sellised muutused, et apellandi arvates ei ole võimalik ärakuulamist korraldada 2002. aastal valitsenud tingimustega identsetel või vähemalt samaväärsetel tingimustel.

20 Selle väite viiendas väiteosas väitis apellant eelkõige, et nõuandekomitee arvamus, mis sisaldas kaheksa liikmesriigi konkurentsiasutuse allkirjastatud avaldust, mille kohaselt kõrvaldati 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisega see menetlusviga, mille Euroopa Kohus oli tuvastanud 21. septembri 2017. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716), on väär. Kaks neist kaheksast ametiasutusest, sealhulgas ettekandjaks olev konkurentsiasutus, ei osalenud sellel ärakuulamisel.

21 Selleks, et põhjendada teise võimalusena esitatud nõuet, milles paluti vaidlusalune otsus osaliselt tühistada ja vastavalt vähendada talle määratud trahvi summat, esitas apellant veel kolm väidet, millest seitsmenda kohaselt oli rikutud tõendamiskoormist ja *in dubio pro reo*-põhimõtet, kaheksanda väite kohaselt on trahvisumma suurendamine rikkumise korduvuse alusel õigusvastane ja üheksanda väite kohaselt on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet seoses kergendavate asjaolude arvessevõtmisega ja trahvi vähendamise põhjenduste hilinenud esitamisega.

22 Üldkohus andis 11. veebruari 2020. aasta otsusega Euroopa Liidu Nõukogule loa astuda komisjoni nõuete toetuseks menetlusse.

23 Üldkohus jättis vaidlustatud kohtuotsusega hagi täies ulatuses rahuldamata.

24 Seoses esimeses kohtuastmes esitatud esimese väitega otsustas Üldkohus esiteks, et apellandi argumentidega ei saa tõendada, et käesoleval juhul ei olnud liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajate erapooletus nõuandekomitees ja komisjonis tagatud. Teiseks ei rikkunud komisjon ärakuulamise korraldamise eeskirju ega apellandi kaitseõigusi, kui ta jättis teatavad ettevõtjad ja ühendused 23. aprillil 2018 toimunud ärakuulamisele kutsumata. Kolmandaks ei mõjuta aja möödumise tõttu toimunud kontekstimuutused komisjoni võimalust menetlus uuendada pärast seda, kui Euroopa Kohus või Üldkohus on tühistanud ühe tema otsuse, tingimusel, et see institutsioon on kontrollinud, et menetluse uuendamine näib endiselt olevat olukorrale sobiv lahendus, nagu komisjon käesolevas asjas tegi. Neljandaks ei ole argumendid, millega soovitakse tõendada, et nõuandekomitee arvamus oli väär, põhjendatud.

25 Seoses esimeses kohtuastmes esitatud kolmanda väitega sedastas Üldkohus, et komisjoni läbi viidud menetluse haldusetappide kestus ja selle menetluse kogukestus ei olnud ülemäära pikk ning igal juhul, isegi kui eeldada, et menetluse kestust võib pidada mõistliku aja põhimõttega vastuolus olevaks, ei ole apellant tõendanud, et tema kaitseõigusi oleks sellest kestusest tulenevalt rikutud.

26 Seoses esimeses kohtuastmes esitatud neljanda väitega asus Üldkohus seisukohale, et esiteks oli komisjon piisavalt selgitanud põhjusi, miks ta võttis kahele varasemale tühistamisotsusele vaatamata vastu uue otsuse, teiseks oli vaidlusaluses otsuses apellandile määratud trahvil endistviisi hoiatav mõju, kuna 2002. ja 2009. aasta otsustes määratud trahvid olid pärast nende otsuste tühistamist tagastatud, kolmandaks ei olnud apellanti, võttes arvesse kahte tühistamisotsust, enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist kõnealuse rikkumise eest veel karistatud, neljandaks võisid menetluse uuendamine ja uue otsuse vastuvõtmine lihtsustada niisuguste kolmandate isikute toiminguid, kes soovisid esitada kahju hüvitamise hagi, arvestades eelkõige asjaolu, et lisaks Itaaliale võisid asjasse puutuda ka teised liikmesriigid ning komisjon ei saanud välistada, et kohaldamisele kuulub ka muu riigisisene õigus kui Itaalia õigus, ning viiendaks ei olnud proportsionaalsuse põhimõtet rikutud.

27 Seoses esimeses kohtuastmes esitatud viienda väitega otsustas Üldkohus, et *ne bis in idem* -põhimõtet ei ole rikutud, kuna vaidlustatud kohtuotsuse tegemise kuupäeva seisuga ei olnud olemas lõplikku lahendit kohtuasja sisulistes küsimustes, mis puudutavad apellandi osalemist talle ette heidetud rikkumistes.

28 Seoses esimeses kohtuastmes esitatud kuuenda väitega otsustas Üldkohus, et selles sisalduv määruse nr 1/2003 artiklit 25 puudutav õigusvastasuse väide tuleb tagasi lükata. Apellant ei ole tõendanud, et liidu seadusandja ületas sellega seoses arvesse võetavate eesmärkide ühitamisel kaalutlusruumi, mis talle selle raames on antud. Kuivõrd liidu konkurentsiõiguse rikkumiste eest sanktsiooni määramise tähtajaks on ette nähtud viis aastat ja selle tähtaja katkemise korral kümme aastat, on komisjoni tegevusele seatud range ajaline piir. Mis puudutab asjaolu, et määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 6 kohaselt peatub aegumistähtaja kulgemine komisjoni otsuse peale esitatud hagi läbivaatamise ajaks, siis tõdes Üldkohus, et tegemist on olukordadega, kus komisjoni tegevusetus ei tulene selle institutsiooni hoolsuse puudumisest.

29 Mis puudutab esimeses kohtuastmes esitatud kaheksandat väidet, siis leidis Üldkohus esiteks, et apellandile määratud trahvi suurendamine rikkumise korduvuse tõttu oli apellandi jaoks piisavalt ettenähtav ega rikkunud seega tema kaitseõigusi, teiseks ei olnud ajavahemik, mida sellise suurendamise üle otsustamisel arvesse võeti, ülemäära pikk ja kolmandaks ei olnud käesolevas asjas rikkumise korduvuse tõttu kohaldatud suurendamine 50% ülemäärane.

30 Mis puudutab esimeses kohtuastmes esitatud üheksandat väidet, siis leidis Üldkohus esiteks, et erinevus apellandile ja teatavale muule ettevõtjale kohaldatud vähendatud määrade vahel oli põhjendatud, kuna need ettevõtjad ei olnud osalenud vaidlusaluses otsuses käsitletud keelatud kokkuleppe teatavas konkreetses osas, ja teiseks ei olnud komisjon esitanud vastavat teavet hilinenult.

Poolte nõuded Euroopa Kohtus

31 Apellatsioonkaebuses palub apellant Euroopa Kohtul:

– esimese võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus ja sellest tulenevalt vaidlusalune otsus;

– teise võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles sellega jäeti rahuldamata tema teise võimalusena esitatud nõue tühistada vaidlusalune otsus osaliselt, see otsus osaliselt tühistada ja vähendada talle määratud trahvi;

– mõista mõlema kohtuastme kohtukulud välja komisjonilt.

32 Komisjon palub Euroopa Kohtul:

– jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ja

– mõista kohtukulud välja apellandilt.

33 Nõukogu palub Euroopa Kohtul lükata tagasi väide, et määruse nr 1/2003 artikkel 25 on õigusvastane, ja mõista apellatsioonimenetluse kohtukulud välja apellandilt.

Apellatsioonkaebus

34 Apellatsioonkaebuse põhjendamiseks esitab apellant kaheksa väidet.

Esimene väide

35 Esimeses väites, mis jaguneb neljaks osaks, märgib apellant, et Üldkohus rikkus kaitseõigusi, jättis tõendid kontrollimata, moonutas ilmselgelt faktilisi asjaolusid ja tõendeid, rikkus kohustust oma otsuseid põhjendada ja andis meelevaldseid hinnanguid.

Kolmas väiteosa

– *Poolte argumendid*

36 Esimese väite kolmandas osas, mida tuleb analüüsida esimesena, märgib apellant sisuliselt, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta asus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 158–162 seisukohale, et vaatamata turuosaliste seas ja turu struktuuris toimunud muutustele oli komisjon olnud suuteline kõrvaldama menetlusvea, mida Euroopa Kohus oli 21. septembri 2017. aasta otsuses kohtuasjas Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716) tauninud, korraldades 23. aprillil 2018 ärakuulamise. Ta vaidleb vastu põhjendustele, millega Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 159 ja 160, et aja möödumise tõttu ei saa 2002. aastal valitsenud tingimustega samaväärsetel tingimustel ärakuulamist korraldada. Apellandi sõnul on 21. septembri 2017. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716) tuvastatud õigusvastasust võimatu heastada mitte aja jooksul toimunud muutuste tõttu, vaid selle institutsiooni süülise kaasabi tõttu vastava õigusvastasuse toimepanemisele.

37 Komisjon väidab, et need argumendid on uued ja seetõttu vastuvõetamatud. Igal juhul on see argument põhjendamatu.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

38 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 170 lõike 1 teise lause kohaselt ei või apellatsioonkaebus muuta Üldkohtu menetluses olnud hagi eset. Väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et kui lubada poolel esitada esimest korda Euroopa Kohtus väiteid ja argumente, mida ta ei ole esitanud Üldkohtus, tähendaks see, et tal lubataks Üldkohtus arutatud asjaga võrreldes laiendada kohtuasja ulatust Euroopa Kohtus, kellel on apellatsioonimenetluses piiratud pädevus. Apellatsioonimenetluses piirdub Euroopa Kohtu pädevus Üldkohtu menetluses arutatud väidetele ja argumentidele antud õigusliku hinnangu kontrollimisega (29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Euranimi *vs.* komisjon, C-95/23 P, EU:C:2024:177, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

39 Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 158 märkis Üldkohus, et apellandi väiteosa, mille kohaselt oli Euroopa Kohtu kritiseeritud menetlusvea heastamine võimatu, põhines järeldusel, et aja möödumise tõttu on turuosaliste seas ja turu struktuuris toimunud sellised muutused, et ärakuulamist ei ole võimalik korraldada 2002. aastal valitsenud tingimustega identsetel või vähemalt samaväärsetel tingimustel.

40 Esimeses kohtuastmes esitatud väiteosa sellist kirjeldust ei ole apellant oma apellatsioonkaebuses vaidlustanud. Tuleb aga tõdeda, et sellest kirjeldusest ei nähtu, et apellant oleks Üldkohtus väitnud, et komisjoni tehtud vead muutsid Euroopa Kohtu 21. septembri 2017. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716) tuvastatud menetlusnormi rikkumise heastamise võimatuks.

41 Oma vastureplikis märkis apellant tõepoolest, et ta oli esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduse punktides 62, 82, 97, 127, 133, 136, 167, 182 ja 205 väitnud, et komisjoni vigade ja menetluse ebatavaliselt pika kestuse koosmõjul muutus Euroopa Kohtu tuvastatud menetlusnormi rikkumise heastamine võimatuks. Ühestki punktist ei nähtu siiski, et apellant oleks Üldkohtus väitnud, et Euroopa Kohtu 21. septembri 2017. aasta otsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716) tuvastatud menetlusvea heastamist ei muutnud võimatuks mitte aja jooksul toimunud muudatused, vaid komisjoni süüline kaasabi niisuguse õigusvastasuse toimepanemisele.

42 Sellest järeldub, et kuna argumendid esimese väite kolmanda osa kohta esitati esimest korda Euroopa Kohtus, tuleb need vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

Esimene väiteosa

– *Poolte argumendid*

43 Esimese väite esimeses osas märgib apellant sisuliselt, et Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 64–78 ebaõigesti, et 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel ja nõuandekomitee arvamuse vastuvõtmisel vastasid nii komisjon kui ka liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajad erapooletuse nõudele.

44 Esimesena ei saanud need ametiasutused apellandi arvates võtta muid seisukohti kui need, mis olid juba esitatud 2009. aasta otsuses ja mida Üldkohus oli kinnitanud 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035) ning seitsmes muus kohtuotsuses – millest mõned olid jõustunud – 2014. aastal esitatud hagide kohta, mille 2009. aasta otsuse muud adressaadid olid esitanud selle otsuse peale (edaspidi koos „2014. aasta kohtuotsused“).

45 Teisena on Üldkohtu hinnang, et Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (AGCM) (konkurentsi- ja turuamet, Itaalia) puhul on järgitud erapooletuse nõuet, väär ja see tuleneb faktide ja tõendite ilmselgest moonutamisest või isegi faktiliste asjaolude ja tõendite täielikust hindamata jätmisest.

46 Üldkohus võttis arvesse asjaolu, et AGCM oli teadlik 2009. aasta otsusest ja 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsusest Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035). Siiski jättis Üldkohus arvesse võtmata asjaolu, et see asutus tugines – nagu tõendavad mitu Üldkohtule esitatud dokumenti – nimetatud otsusele ja kohtuotsusele, kui ta 2017. aastal määras sanktsiooni samadele ettevõtjatele sama liiki tegevust puudutava keelatud kokkuleppe eest, millele viidati nimetatud otsuses (edaspidi „AGCMi 2017. aasta otsus“). Apellant rõhutab, et kahel isikul, kes esindasid 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel AGCMi, oli otsustav roll AGCMi 2017. aasta otsuse vastuvõtmise menetluses.

47 Neid asjaolusid arvestades on kaks eeldust, millele Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 75 tugines, väärad. Esiteks ei oma tähtsust asjaolu, et AGCMi 2017. aasta otsuses käsitletud keelatud kokkulepe erines vaidlusaluses otsuses käsitletud keelatud kokkuleppest. Teiseks on väär ka eeldus, et AGCMi 2017. aasta otsus ei saanud seda asutust mõjutada, sest Itaalia kohus oli selle otsuse tühistanud. Tegelikult toimus vastav tühistamine pärast 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamist, kuna see tulenes Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Lazio maakonna halduskohus, Itaalia) 12. juuni 2018. aasta otsusest. Neil asjaoludel leiab apellant, et AGCMil oli sellel ärakuulamisel huvi komisjoni vastuväiteid kinnitada. Lisaks, kui AGCM esitas 27. juunil ja 1. juulil 2019 nõuandekomitee kontekstis oma arvamuse, oli selle kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebus veel läbivaatamisel.

48 Kolmandana ei olnud komisjonil pärast 2014. aasta kohtuotsuseid mingit põhjust lasta ennast nõuandekomitee mis tahes vastupidisest arvamusest mõjutada.

49 Lisaks väidab apellant, et Üldkohus ei võtnud seisukohta tema väite kohta, mis puudutab süütuse presumptsiooni rikkumist, mis nähtub esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduse punktidest 123–127. Kuna Üldkohus tuvastas 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035), et apellant osales vaidlusaluses otsuses käsitletud keelatud kokkuleppes, siis ei saanud see olla liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajatele 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel ega ka nõuandekomitees nende hilisemate sekkumiste käigus teadmata.

50 Komisjon väidab, et nimetatud argumendid on vastuvõetamatud, kuna need on osaliselt liiga ebatäpsed ja osaliselt uued. Tema sõnul on need argumendid igal juhul põhjendamatud.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

51 Mis puudutab esimese väite teise osa vastuvõetavust, siis olgu meelde tuletatud esiteks, et vastavalt ELTL artikli 256 lõike 1 teisele lõigule, Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 58 esimesele lõigule ning kodukorra artikli 168 lõike 1 punktile d ja artikli 169 lõikele 2 tuleb apellatsioonkaebuses täpselt osutada asjaomase kohtuotsuse nendele kritiseeritud osadele, mille tühistamist nõutakse, ning esitada samuti seda nõuet konkreetselt toetavad õiguslikud argumendid; vastasel korral on apellatsioonkaebus või asjaomane väide vastuvõetamatu (11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus Foz *vs.* nõukogu, C-524/22 P, EU:C:2024:23, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

52 Nii ei vasta apellatsioonkaebuse osad, mis ei sisalda ühtegi argumenti selleks, et konkreetselt osutada õigusnormi rikkumisele vaidlustatud kohtuotsuses, niisugusele nõudele ja need tuleb vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata (22. juuni 2023. aasta kohtuotsus YG *vs.* komisjon, C-818/21 P, EU:C:2023:511, punkt 105 ja seal viidatud kohtupraktika).

53 Teiseks võib apellant esitada apellatsioonkaebuse, esitades Euroopa Kohtus väited ja argumendid, mis on tekkinud vaidlustatud kohtuotsuse enda pinnalt ja mille eesmärk on selle kohtuotsuse õiguslikku põhjendatust kritiseerida (6. juuli 2023. aasta kohtuotsus EIP ja komisjon *vs.* ClientEarth, C-212/21 P ja C-223/21 P, EU:C:2023:546, punkt 96 ja seal viidatud kohtupraktika).

54 Kuigi käesolevas asjas viitab apellant esimese väite pealkirjas ning 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamist ja nõuandekomitee arvamust puudutavas osas ELTL artikli 266 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 rikkumisele, ei selgita ta, miks on vastupidi käesoleva kohtuotsuse punktis 51 viidatud kohtupraktikale nende sätetega põhjendatud väiteosa, et nõuandekomitee ja komisjoni liikmed ei olnud erapooletud. Sellest tuleneb, et kõnealune väiteosa tuleb vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata, kuivõrd selles on tuginetud nende sätete rikkumisele.

55 Seevastu väiteosa, et on rikutud süütuse presumptsiooni põhimõtet, mis on sätestatud harta artikli 48 lõikes 1 ja Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 6 lõikes 2, on esitatud piisavalt selgesti, et mõista, et apellandi väitel jättis Üldkohus esimeses kohtuastmes esitatud hagi ühe osa kohta seisukoha võtmata. Seega on see väiteosa vastuvõetav.

56 Lisaks väitis apellant Üldkohtus, et AGCMi 2017. aasta otsust arvestades ei saa AGCMi esindajaid, kes osalesid 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel ja nõuandekomitee töös seoses vaidlusaluse otsuse vastuvõtmisega, pidada objektiivseteks ja erapooletuteks. Vaidlustatud kohtuotsuse punktist 75 nähtub aga, et Üldkohus lükkas selle väite tagasi, sest Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Lazio maakonna halduskohus) tühistas AGCMi 2017. aasta otsuse hiljem 12. juuni 2018. aasta otsusega. Sellest tulenevalt on vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 53 viidatud kohtupraktikale apellandil võimalik see hinnang oma apellatsioonkaebuses vaidlustada, väites, et vastava kohtuotsuse kuupäev on asjakohane.

57 Sisulistes küsimustes tuleb märkida, et Üldkohus tuletas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 64–66 kõigepealt meelde, et kuna Euroopa Kohus tühistas 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuse Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035), ei ole seda liidu õiguskorras enam olemas. Seejärel asus ta vaidlustatud kohtuotsuse punktides 71 ja 72 seisukohale, et „võimalik teadlikkus varem kasutatud lahendusest, mida on vastavalt olukorrale kinnitatud Üldkohtu otsuses, mille Euroopa Kohus apellatsioonimenetluses hiljem tühistas, on lahutamatult seotud kohustusega teha tühistamisest vastavad järeldused“. Üldkohtu arvates oleks see, kui selline

teadlikkus „iseenesest välistaks menetluse uuendamise võimalikkuse“, vastuolus ELTL artikliga 266, mis ELTL artikli 263 alusel toimuva tühistamise korral kohustab liidu institutsioone, organeid ja asutusi võtma meetmeid, mis on vajalikud nende suhtes tehtud kohtuotsuste täitmiseks, vabastamata neid siiski kohustusest tagada nende pädevusse kuuluvates valdkondades liidu õiguse kohaldamine. Lõpuks leidis Üldkohus kõnealuse kohtuotsuse punktis 73, et sellistel asjaoludel oleks menetluse uuendamine keelatud vaid juhul, kui apellant suudab konkreetsete tõenditega tõendada, et liikmesriikide konkurentsiasutuste ja komisjoni esindajate erapooletust „on tõepoolest kahjustatud“.

58 Selle hinnanguga ei ole ühtki õigusnormi rikutud.

59 Siinkohal tuleb meelde tuletada, et harta artiklis 41 sätestatud õigus heale haldusele näeb ette, et igaühel on õigus muu hulgas sellele, et liidu institutsioonid käsitleksid tema küsimusi erapooletult. Niisugune erapooletuse nõue hõlmab esiteks subjektiivset erapooletust, mis tähendab, et ükski asjasse puutuva institutsiooni liige, kes küsimusega tegeleb, ei tohi väljendada oma erapoolikust või isiklikke eelarvamusi, ning teiseks objektiivset erapooletust, mis tähendab, et institutsioon peab pakkuma piisavaid tagatisi, et välistada selles suhtes põhjendatud kahtlused (1. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Scania jt *vs.* komisjon, C-251/22 P, EU:C:2024:103, punkt 70 ja seal viidatud kohtupraktika).

60 Käesoleval juhul puudutavad apellandi argumendid, välja arvatud AGCMi juhtumi puhul, üksnes liikmesriikide konkurentsiasutuste ja komisjoni esindajate objektiivset erapooletust.

61 Ent kui isegi eeldada, et erapooletuse nõue, nagu see tuleneb harta artiklist 41, on kohaldatav ka liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajate suhtes, kui nad osalevad ärakuulamisel ja aitavad kaasa arvamuse kujundamisele, mille nõuandekomitee peab esitama komisjoni poolt konkurentsivaldkonnas tehtava otsuse projekti kohta, ei ole pelgalt nende esindajate teadlikkus komisjoni varasemast otsusest, mis on tuvastatud Üldkohtu otsuses ja mille Euroopa Kohus on hiljem tühistanud, iseenesest ja muude objektiivsete asjaolude puudumisel piisav, et tekitada kolmandate isikute silmis õigustatud kahtlust, et kõnealustel esindajatel on tekkinud võimalikke eelarvamusi. Nõuandekomitee liikmed, kes osalevad ärakuulamisel ja aitavad kaasa nimetatud komitee arvamuse kujundamisele komisjoni poolt konkurentsivaldkonnas tehtava otsuse projekti kohta, ei ole kohustatud sellist varasemat otsust arvesse võtma. Üksnes teadlikkus sellisest otsusest ei saa seega iseenesest tekitada põhjendatud kahtlust komitee liikmete võimalike eelarvamuste olemasolus.

62 Seda enam kehtib see komisjoni puhul. Nimelt, kui nõustuda apellandi argumentidega, siis keelaks see institutsioonil menetluse uuendada pärast seda, kui Üldkohus või Euroopa Kohus on otsuse tühistanud, isegi sellises olukorras, nagu on kõne all käesolevas asjas, ja seda ka siis, kui puuduvad konkreetsed tõendid, mis võiksid tekitada tema erapooletuses põhjendatud kahtlusi. Nagu Üldkohus õigesti märkis, oleks selline keeld vastuolus ELTL artikliga 266, mis paneb akti vastu võtnud liidu institutsioonile, organile või asutusele kohustuse võtta nende suhtes tehtud kohtuotsuste täitmiseks vajalikud meetmed, välistamata seejuures võimalust võtta vastu uus akt, mis ei sisaldaks liidu kohtu poolt tuvastatud puudusi. Lisaks takistaks selline lahendus komisjonil täita oma ülesannet tagada tema pädevusse kuuluvates valdkondades ELi konkurentsiõiguse kohaldamine.

63 AGCMi väidetava erapooletuse puudumise kohta väidab apellant, et see asutus tugines AGCMi 2017. aasta otsuse vastuvõtmisel 2009. aasta otsusele ja 2014. aasta kohtuotsustele.

64 Apellandi poolt sellega seoses esitatud tõenditest nähtub aga, et 2009. aasta otsus ja 2014. aasta kohtuotsused, millele küll AGCM 2017. aasta otsuses viidati, ei olnud selle otsuse alused. Lisaks ei ole apellandi väited, mis puudutavad AGCMi objektiivsuse või erapooletuse puudumist, esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduses selgesti esitatud. Neil asjaoludel ei moonutanud Üldkohus faktilisi asjaolusid ja tõendeid ega jätnud apellandi argumentide kohta seisukohta võtmata.

65 Mis puudutab väiteosa, et Üldkohus jättis seisukoha võtmata argumentide kohta, mis puudutasid süütuse presumptsiooni rikkumist, siis tuleb märkida, et apellant väitis esimeses kohtuastmes, et kuna Üldkohus oli 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035) tema osalemise keelatud kokkuleppes juba tuvastanud, siis ei olnud liikmesriikide konkurentsiasutuste esindajatel 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel ja nõuandekomitee edasises töös alust tema süütust eeldada. See väiteosa kattus seega argumentidega, milles apellant väitis üldisemalt, et kõnealused ametiasutused ei olnud erapooletud. Kuna aga Üldkohus lükkas need argumendid tervikuna tagasi, ei olnud ta kohustatud konkreetselt selle väiteosa kohta seisukohta võtma. Sellega seoses tuleb märkida, et apellant ei ole esitanud ühtegi argumenti, mis täiendaks konkreetselt tema väiteosa süütuse presumptsiooni järgimise kohta.

66 Järelikult tuleb esimese väite esimene osa osaliselt vastuvõetamatuse ja osaliselt põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Teine väiteosa

– *Poolte argumendid*

67 Esimese väite teises osas väidab apellant, et Üldkohus rikkus õigusnorme, kui ta lükkas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 79–157 tagasi tema argumendid 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamise puudulikkuse kohta, sest komisjon ei olnud kutsunud sellele Rivat, Lealit, IROd, Lucchinit, ettevõtjate föderatsiooni ega Ansferi. Täpsemini vastas Üldkohus ebaõigesti küsimusele, kas komisjon oli seoses selle ärakuulamisega mingil muul viisil kui tema suhtes siduva õigusnormi rikkumisega eiranud apellandi kaitseõigusi.

68 Esimesena väidab apellant seoses Rivaga, et nimetatud ettevõtja, kellele samuti oli vaidlusalune otsus adresseeritud, oli sunnitud 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osalemisest loobuma. Käsitletavatest asjaoludest möödunud aja tõttu ei saanud ükski Riva töötaja esitada komisjoni vastuväitele vastu mingit kasulikku teavet. Apellant rõhutab, et tema kaitseõiguste rikkumine ei olnud tingitud mitte Riva 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamiselt puudumisest, vaid menetluse ebatavaliselt pikast kestusest. Järelikult takistas see ülemäära pikk kestus nõuandekomiteel Riva ära kuulata ja saada täielik ülevaade niisuguse keelatud kokkuleppe kontekstist ja kaitse väidetest, mille suhtes kavatses komisjon sanktsiooni määrata.

69 Teisena, mis puudutab nende ettevõtjate ja ühenduste olukorda, kes apellandi sõnul oleks tulnud kutsuda 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisele huvitatud kolmandate isikutena vastavalt määruse nr 1/2003 artikli 27 lõike 3 teisele lausele ning määruse nr 773/2004 artikli 13 lõigetele 1 ja 2, siis väidab apellant ühelt poolt, et Üldkohus lükkas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 102 tagasi tema argumendid Leali, IRO ja ettevõtjate föderatsiooni puudumisest tuleneva kaitseõiguste rikkumise kohta, tuginedes seejuures ebaolulistele kaalutlustele.

70 Teiselt poolt väidab apellant, et Üldkohus asus ebaõigesti seisukohale, et komisjonil oli õigus asuda seisukohale, et Lucchini ja Ansfer ei olnud huvitatud kolmandad isikud.

71 Üldkohtu hinnang Lucchini kohta on meelevaldne, jäik ja formalistlik. Nimelt ei võimalda see mõista, miks ei saanud Lucchini taotlust lubada tal menetlusosalisena 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osaleda tõlgendada nii, et see ettevõtja soovis, et teda kutsutaks huvitatud kolmanda isikuna.

72 Mis puudutab Ansferi käsitlemist huvitatud kolmanda isikuna, siis väidab apellant, et Üldkohus tegi otsuse vastuoluliselt, moonutas faktilisi asjaolusid ja hindas neid meelevaldselt. Ta esitab sellega seoses kolm väiteosa.

73 Esiteks väitis ta, et vaidlustatud kohtuotsuse punktides 126–128 esitatud põhjendused on vastuolulised. Olles tuvastanud, et on õiguspärane, et üksusel, mis on tunnistatud huvitatud kolmandaks isikuks menetluse varasemas staadiumis, säilib see seisund kogu menetluse vältel, analüüsis Üldkohus, kas käesoleval juhul võis Ansfer selle seisundi säilitada.

74 Teiseks tuleb märkida, et kui Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 129, et „Ansferi huvi menetluses osalemise vastu ei säili kogu menetluse vältel“, moonutas Üldkohus vaidlusaluse otsuse põhjendust 110, milles komisjon oli tunnustanud Ansferi kui huvitatud kolmandat isikut. Lisaks piiras Üldkohus kohtuotsuse punktis 124 esimeses kohtuastmes esitatud väiteosa ulatust Ansferi menetlusliku olukorraga 2002. aastal.

75 Üldkohus eiras ka määruse nr 773/2004 artikli 13 lõikeid 1 ja 2, mille kohaselt on komisjon kohustatud teavitama huvitatud kolmandaid isikuid menetluse laadist ja sisust ning ta palub neil, kui nad on oma kirjalikes märkustes seda taotlenud, esitada oma argumendid nende poolte ärakuulamisel, kellele vastuväiteteatis on adresseeritud. On aga selge, et komisjon ei teavitanud Ansferi haldusmenetluse uuendamisest 2017. aasta detsembris ega kutsunud teda osalema 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisele.

76 Lisaks rikkus Üldkohus Euroopa Komisjoni presidendi 13. oktoobri 2011. aasta otsuse 2011/695/EL ärakuulamise eest vastutava ametniku ülesannete ja pädevuse kohta teatavates konkurentsimenetlustes (ELT 2011, L 275, lk 29) artikli 5 lõikeid 1 ja 2 ning artikli 6 lõiget 2.

77 Kolmandaks, isegi kui oletada, et Üldkohus leidis põhjendatult, et oli vaja hinnata, kas Ansfer võis huvitatud kolmanda isiku seisundi säilitada, ei ole vaidlustatud kohtuotsuse punktides 132–135 esitatud arutluskäik, mille alusel Üldkohus järeldas, et see nii ei olnud, ja milles tugineti eelkõige teatavatele konkreetsetele asjaoludele, ei loogiline ega määrav.

78 Kõigepealt väidab apellant, et Ansfer ei osalenud 30. septembri 2002. aasta ärakuulamisel, sest see ei puudutanud asja sisulisi küsimusi, vaid üksnes ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemise õiguslikke tagajärgi. Asjaolu, et see ettevõtjate ühendus ei võtnud 13. juuni 2002. aasta ärakuulamisel sõna, ei oma tähtsust, kuna osalejad ei olnud kohustatud seda tegema. Samuti ei ole asjaolu, et Ansferi kirjalikud seisukohad lisati toimikusse ja võeti hiljem vaidlusaluse otsuse projekti üle, sugugi määrav, kuna vastasel juhul ei ole pooli uuele ärakuulamisele isegi vaja kutsuda. Lõpuks ei ole arusaadav vaidlustatud kohtuotsuse punktis 133 esitatud hinnang, et hea halduse huvides on „vältida menetlusse astujate paljusust“, kuna 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osalenud üksusi oli vähe.

79 Igal juhul näitavad eeltoodud kaalutlused selgesti, et komisjoni hinnang, mille Üldkohus heaks kiitis, on meelevaldne.

80 Kolmandana, mis puudutab olukorda seoses määruse nr 1/2003 artikli 27 lõike 3 esimeses lauses ja määruse nr 773/2004 artikli 13 lõikes 3 nimetatud muude kolmandate isikutega, st muude isikute kui vastuväiteteatise adressaatide ja kolmandate huvitatud isikute nagu Leali, IRO ja ettevõtjate föderatsiooniga, siis väidab apellant, et Üldkohus rikkus neid sätteid.

81 Sama kehtib ka Lucchini suhtes. Mõnda 2002. ja 2009. aasta otsuste adressaati polnud pärast pankroti väljakuulutamist enam alles, teised jäid vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise menetlusest kõrvale, kuna nad ei olnud 2002. aasta otsust või 2014. aasta kohtuotsuseid vaidlustanud. Neil asjaoludel oleks komisjon pidanud rahuldama Lucchini taotluse 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osaleda. Komisjoni keeldumine rikkus uurimise all olnud ettevõtjate kaitseõigusi, kellelt võeti võimalus kasutada Lucchini ütlusi nende kasuks. Lisaks kahjustas selle ettevõtja puudumine liikmesriikide konkurentsiasutusi esindavate nõuandekomitee liikmete õigusi. Seega kasutas komisjon oma kaalutlusõigust Lucchini suhtes meelevaldselt ning Üldkohus jättis selle tuvastamata.

82 Analoogilistel põhjustel väidab apellant, et kuna komisjon oli kohustatud kutsuma Ansferi osalema 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel kolmanda isikuna, kasutas komisjon oma kaalutlusõigust meelevaldselt ka selle ühenduse suhtes.

83 Komisjon väidab, et apellandi argumendid on mitmes aspektis vastuvõetamatud. Esiteks soovitakse nende argumentidega sisuliselt seda, et Euroopa Kohus hindaks esimeses kohtuastmes esitatud faktilisi asjaolusid ja tõendeid uuesti. Teiseks ei põhine need ühelgi konkreetsel väitel, vaid apellant piirdub kahtluste väljendamisega. Kolmandaks on vastavad argumendid liiga üldised ega viita konkreetselt ühelegi õigusnormi rikkumisele. Neljandaks on väiteosad selle kohta, et komisjon kasutas oma kaalutlusõigust meelevaldselt, uued. Igal juhul on apellandi argumendid põhjendamatud.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

84 Kõigepealt tuleb märkida, et apellandi väitel ei võimaldanud sõltumata küsimusest, kas asjaomastel ettevõtjatel ja ühendustel oli õigus enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist ärakuulamisel osaleda, 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamine liikmesriikide konkurentsiasutuste juuresolekul saada neil asutustel täielikku ülevaadet niisuguse keelatud kokkuleppe kontekstist ja kaitse väidetest, mille suhtes kavatses komisjon sanktsiooni määrata, ning sellega rikuti apellandi kaitseõiguseid. Apellandi argumentidest nähtub aga, et ta väidab ka, et kuna komisjon ei kutsunud teatavaid ettevõtjaid või ühendusi sellel ärakuulamisel osalema, rikkus ta ärakuulamisega seotud menetlusnorme.

85 Mis puudutab esimesena Riva olukorda, siis ei vaidle apellant vastu vaidlustatud kohtuotsuse punktis 93 esitatud Üldkohtu järeldusele, et vastav ettevõtja ei olnud taotlenud 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osalemist. Vastupidi käesoleva kohtuotsuse punktis 52 viidatud kohtupraktikast tulenevatele nõuetele ei esita apellant ühtegi argumenti, mis viitaks konkreetselt õigusnormi rikkumisele vaidlustatud kohtuotsuses. Esimese väite teine osa tuleb seega Riva olukorda puudutavas osas vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

86 Mis puudutab teisena nende ettevõtjate ja ühenduste olukorda, keda võib pidada huvitatud kolmandateks isikuteks, siis tuleb esiteks märkida, et kuigi apellant vaidlustab selle, et vaidlustatud kohtuotsuse punktis 102 esitatud põhjendus, mille kohaselt komisjon, kes ei kutsunud huvitatud kolmandate isikutena Lealit, IROd ja ettevõtjate föderatsiooni 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osalema, on asjakohane, ei rikutud sellega apellandi kaitseõigusi, kuivõrd apellant ei ole selles osas viidanud ühelegi õigusnormi rikkumisele.

87 Teiseks, mis puudutab Lucchinit, siis märkis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 103, et pärast menetluse uuendamist 15. detsembril 2017 taotles nimetatud ettevõtja komisjonilt luba osaleda 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel mitte huvitatud kolmanda isikuna, vaid menetlusosalisena samal alusel nagu apellant. Üldkohus tuvastas ühelt poolt, et komisjon ei teinud viga, kui ta jättis Lucchini taotluse rahuldamata, ja teiselt poolt, et Lucchini ei ole väitnud hiljem, et teda oleks saanud ärakuulamisele kutsuda huvitatud kolmanda isikuna. Kohtuotsuse punktis 104 järeldas Üldkohus nendest järeldustest, et komisjon ei rikkunud sellist menetlusnormi, mis võis mõjutada apellandi kaitseõiguste teostamist, kui ta ei kutsunud Lucchinit 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osalema.

88 Sellega seoses ei täpsusta apellant õiguslikke argumente, mille alusel ta vaidlustatud kohtuotsuse neid punkte kritiseerib, vaid piirdub sellega, et palub Euroopa Kohtul uuesti läbi vaadata tema poolt Üldkohtule juba esitatud argumendid ja hinnata uuesti faktilisi asjaolusid, ilma et ta väidaks, et neid oleks moonutatud.

89 Vastavalt ELTL artikli 256 lõikele 1 ja Euroopa Kohtu põhikirja artikli 58 esimesele lõigule võib apellatsioonkaebuse esitada üksnes õigusküsimustes. Ainult Üldkohus on pädev tuvastama ja hindama asjakohaseid faktilisi asjaolusid ning hindama tõendeid. Faktide ja tõendite hindamine ei ole nimelt niisugune õigusküsimus, mis sellisena kuulub Euroopa Kohtu poolt apellatsiooni korras läbivaatamisele, välja arvatud juhul, kui fakte või tõendeid on moonutatud (29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Euranimi *vs.* komisjon, C-95/23 P, EU:C:2024:177, punkt 84 ning seal viidatud kohtupraktika).

90 Lisaks sellele esitas apellant esimest korda käesolevas apellatsioonimenetluses argumendi, et Lucchini taotlust osaleda 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel menetlusosalisena oleks tulnud tõlgendada nii, et teise võimalusena taotleti sellega ärakuulamisel osalemist huvitatud kolmanda isikuna.

91 Seega tuleb apellandi väide, et Lucchini oleks pidanud olema kutsutud 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisele kui huvitatud kolmas isik, lükata käesoleva kohtuotsuse punktides 38 ja 89 viidatud kohtupraktikat arvesse võttes vastuvõetamatuna tagasi.

92 Kolmandaks, mis puudutab Ansferi, siis tuleb meelde tuletada, et Üldkohus loetles vaidlustatud kohtuotsuse punktis 130 teatavad faktilised asjaolud, mida apellant ei olnud vaidlustanud, nimelt et 2002. aastal taotles Ansfer, kes sai teada komisjoni läbiviidava menetluse algatamisest, luba osaleda 13. juuni 2002. aasta ärakuulamisel huvitatud kolmanda isikuna; et komisjon rahuldas selle taotluse; et Ansfer osales vastaval ärakuulamisel, kus ta esitas kirjalikke märkusi, ilma et tema esindaja oleks seal sõna võtnud, ning et selle alusel kutsuti Ansfer osalema 30. septembri 2002. aasta ärakuulamisel ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemise tagajärgede kohta, kuid ta ei vastanud sellele kutsele ega ilmunud ärakuulamisele.

93 Nendele faktilistele asjaoludele tuginedes otsustas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 135, et komisjonil oli alust asuda seisukohale, et Ansfer loobus menetluses osalemisest või vähemalt ei soovinud 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel oma argumente edasi arendada.

94 Nõustuda ei saa ühegi väiteosaga, mille apellant selle hinnangu peale esitas ja mis on kokku võetud käesoleva kohtuotsuse punktides 73–79.

95 Vastupidi sellele, mida väidab apellant oma esimeses väiteosas, ei ilmne vaidlustatud kohtuotsuse punktides 126–128 esitatud Üldkohtu arutluskäigust mingit vastuolu. Pärast seda, kui Üldkohus oli kohtuotsuse punktides 126 ja 127 tõdenud, et üksus, kelle huvitatud kolmanda isiku seisundit on tunnustatud, säilitab üldjuhul selle seisundi kogu menetluse vältel, isegi kui selle menetluse katkestavad kohtumenetlused, milles tehakse tühistavad kohtuotsused, rõhutas ta kohtuotsuse punktis 128, et kindlaks tuleb teha, kas käesoleva juhtumi asjaolusid arvestades on Ansferi puhul teisiti.

96 Mis puudutab apellandi teist väiteosa, siis ei võta vaidlustatud kohtuotsuse punktis 129 tehtud järeldus, mis on kokku võetud käesoleva kohtuotsuse punktis 74 ja mille kohaselt apellant tunnistas, et huvi menetluses osaleda kogu selle menetluse vältel ei ole Ansferil säilinud, esimeses kohtuastmes esitatud apellandi argumente tõepoolest kokku õigesti. Viimane väitis nimelt, et Ansfer säilitas selle seisundi ja teda oleks seega tulnud kutsuda 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel osalema.

97 Selle järelduse kontekstist nähtub siiski, et Üldkohus ei moonutanud apellandi argumentide sisu. Nimelt tuletas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 123 ja 125 meelde, et apellandi väitel oli Ansfer saanud huvitatud kolmanda isiku seisundi ning see on tal menetluse käigus säilinud.

98 Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 129 esitatud fraasi „ilma et apellant oleks sellele vastu vaielnud“ võib mõista nii, et see viitab selle kohtuotsuse punktis 130 loetletud ja käesoleva kohtuotsuse punktis 92 kokku võetud asjaoludele. Apellant ei ole neid asjaolusid aga vaidlustanud. Apellandi väidetud viga tuleneb seega vaidlustatud kohtuotsuse väärast tõlgendamisest ega tingi vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni tühistamist.

99 Lisaks väidab apellant, et Üldkohus moonutas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 129 vaidlusaluse otsuse põhjendust 110. See argument lähtub siiski asjaomase põhjenduse väärast tõlgendamisest. Nimelt piirdub see põhjendus tõdemusega, et ärakuulamise eest vastutav ametnik oli teataval ajal asunud seisukohale, et Ansfer on huvitatud kolmas isik, kuid selles põhjenduses ei võeta seisukohta küsimuses, kas asjaomane ühendus säilitas pärast menetluse uuendamist selle seisundi eelkõige seoses 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisega.

100 Lisaks väidab apellant, et Üldkohus moonutas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 124 tema poolt esimeses kohtuastmes esitatud argumente, kui ta taandas nende ulatuse üksnes 2002. aastal valitsenud menetluslikule olukorrale. Siiski täpsustas Üldkohus kohtuotsuse punktis 125, et apellandi väitel oleks Ansferile omistatud huvitatud kolmanda isiku seisundi tõttu komisjon pidanud kutsuma selle ühenduse 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisele. Seega tugineb apellandi väide vaidlustatud kohtuotsuse väärale tõlgendamisele.

101 Selles kontekstis ei saa apellandi argumente mõista nii, et nendega vaidlustatakse ka põhjendused, millele tuginedes Üldkohus leidis, et komisjonil oli alust Ansferile haldusmenetluse uuendamisest 2017. aasta detsembris mitte teatada. Nimelt ei ole neid põhjendusi, mis on esitatud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 108–122, apellatsioonkaebuses kritiseeritud, kuivõrd apellant piirdub väitega, et nimetatud põhjendused ei ole asjakohased.

102 Samuti tuleb märkida, et apellant väitis üksnes, et Üldkohus eiras otsuse 2011/695 ärakuulamise eest vastutava ametniku kohta artikli 5 lõikeid 1 ja 2 ning artikli 6 lõiget 2, märkimata siiski täpselt, milliseid vaidlustatud kohtuotsuse punkte ta soovib kritiseerida, ning õiguslikke argumente, mis seda kriitikat konkreetselt toetavad, eirates käesoleva kohtuotsuse punktis 51 viidatud sätteid.

103 Vastupidi sellele, mida väidab apellant, ei ole sisutu vaidlustatud kohtuotsuse punktis 133 esitatud Üldkohtu hinnang, mille kohaselt oli hea halduse huvides vältida menetlusse astujate paljusust. Nimetatud kohtuotsuse punktist 134 nähtub nimelt, et seda hinnangut arvestades märkis Üldkohus, et Ansfer kutsuti 2002. aasta jooksul ärakuulamistel osalema huvitatud kolmanda isikuna. Seevastu ei nähtu vaidlustatud kohtuotsusest, et Üldkohus tugines sellele hinnangule, kui ta otsustas, et komisjon ei teinud viga, kui ta leidis, et Ansferi see seisund ei olnud hiljem säilinud.

104 Mis puudutab kolmandat väiteosa, siis ei rikkunud Üldkohus õigusnormi, kui ta asus seisukohale, et huvitatud kolmanda isikuna tunnustatud üksus võib seejärel selle seisundi eelkõige oma käitumise tõttu kaotada.

105 Apellant palub õigusnormi rikkumisele viidates tegelikult Euroopa Kohtul uuesti hinnata käesoleva kohtuotsuse punktis 92 nimetatud faktilisi asjaolusid, ilma et ta väidaks, et neid on moonutatud. Vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 89 osutatud sätetele tuleb kolmas väiteosa seega vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

106 Lisaks esitas apellant, kritiseerides seda, et komisjon hindas Ansferi olukorda meelevaldselt, käesolevas apellatsioonimenetluses uue õigusliku argumendi, mis tuleb seega vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata vastavalt apellatsioonimenetluse normidele, millele on osutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 38.

107 Mis puudutab kolmandana muude kolmandate isikute olukorda, siis väidab apellant, et nõustudes komisjoni otsusega mitte kutsuda Lealit, IROd, Lucchinit, ettevõtjate föderatsiooni ja Ansferi 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisele, kohaldas Üldkohus vääralt määruse nr 1/2003 artikli 27 lõike 3 esimest lauset ja määruse nr 773/2004 artikli 13 lõiget 3.

108 Nagu nende sätete sõnastusest nähtub, võib komisjon ära kuulata muid füüsilisi või juriidilisi isikuid kui menetlusega seotud isikud ja huvitatud kolmandad isikud ning kutsuda neid üles esitama oma seisukohti kirjalikult ja osalema nende poolte ärakuulamisel, kellele vastuväiteteatis on adresseeritud, kuid ta ei ole selleks kohustatud. Sellest tuleneb, nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 149 märkis, et komisjonil on kaalutlusruum otsustada, kas nende kolmandate isikute osalemine võib olla kasulik. Järelikult saab nende sätete rikkumise tuvastada üksnes siis, kui on tehtud kindlaks, et komisjon on ilmselgelt oma kaalutlusõiguse piire ületanud.

109 Apellant ei väida aga, et Leali, IRO ja ettevõtjate föderatsiooni puhul oli see nii.

110 On tõsi, et apellandi väitel teostas komisjon oma kaalutlusõigust Lucchini ja Ansferi suhtes meelevaldselt. Kuna need argumendid esitati aga esimest korda käesolevas apellatsioonimenetluses, siis tuleb neid käesoleva kohtuotsuse punktis 38 viidatud kohtupraktikat arvestades pidada vastuvõetamatuteks.

111 Apellant väidab veel, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta jättis kontrollimata, kas komisjon takistas mingil muul viisil kui talle kohustusliku eeskirja rikkumisega apellandi kaitseõiguste teostamist. Tuleb märkida, et Üldkohus sedastas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 156, et apellant „ei ole tõendanud, et teda takistati tema kaitseõiguste teostamisel – sõltumata mis tahes õigusnormi rikkumisest – sellega, et teatavad ettevõtjad või kolmandad isikud ei osalenud 23. aprillil 2018 toimunud ärakuulamisel".

112 Sellist kaitseõiguste teostamise takistamist ei ole apellant ka oma apellatsioonkaebuses tõendanud.

113 Vastab tõele, et Leali, IRO, Lucchini, ettevõtjate föderatsiooni ja Ansferi osalemine sellel ärakuulamisel oleks saanud olla kasulik selles mõttes, et see oleks võinud anda nõuandekomiteele täielikuma ülevaate keelatud kokkuleppe kontekstist ja kaitse väidetest. Sellest hüpoteetilisest kaalutlusest ei piisa siiski, et tõendada apellandi kaitseõiguste rikkumist.

114 Järelikult tuleb esimese väite teine osa osaliselt vastuvõetamatuse ja osaliselt põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Neljas väiteosa

– *Poolte argumendid*

115 Esimese väite neljandas osas väidab apellant, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta otsustas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 163–195 ühelt poolt, et need kaks nõuandekomitee liiget, kes 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel ei osalenud, olid oma arvamuse kujundamisel juhtumi asjaoludest täielikult teadlikud, isegi ilma ärakuulamise salvestuseta, ja teiselt poolt, et ettekandjaks oleva konkurentsiasutuse puudumine ärakuulamiselt ei muutnud selle komitee arvamust ebaõigeks.

116 Üldkohus tuletas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 185 meelde, et kohtupraktika põhjal tuleb juhul, kui nõuandekomiteele ei ole olulisi ja uusi asjaolusid edastatud, asuda seisukohale, et nõuandekomitee ei ole saanud esitada oma arvamust faktilisi asjaolusid täielikult teades. Apellandi arvates oli see käesoleval juhul nii. Apellant väidab, et tema suulisi seisukohti 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel korrati nõuandekomiteele edastatud dokumentides vaid osaliselt. Nii käsitles ta sellel ärakuulamisel muu hulgas terasetööstuse praegust olukorda.

117 Kuna Üldkohus ei võrrelnud esimese kohtuastme menetluses esitatud lisade A.7 ja E.1 sisu, siis jättis ta tõendid kontrollimata või vähemalt moonutas teatavaid toimikus olevaid dokumente. Neil asjaoludel leiab apellant, et kuna ärakuulamist ei salvestatud, ei olnud nõuandekomiteel võimalust oluliste ja uute asjaoludega tutvuda.

118 Mis puudutab väiteosa, et ärakuulamisel puudus ettekandjaks olev konkurentsiasutus, siis osutas apellant kohtuotsusele, millele Üldkohus tugines vaidlustatud kohtuotsuse punktis 194, kui ta otsustas, et selle asutuse osalemine ärakuulamisel ei olnud kohustuslik, ning palus Euroopa Kohtul „seda küsimust selgitada". Ta märgib sellega seoses, et kohtuasjas, milles see kohtuotsus tehti, said

liikmesriikide konkurentsiasutused ärakirja ärakuulamise protokollist, mida käesolevas asjas ei olnud. Lisaks oleks ettekandjaks oleva konkurentsiasutuse olulisust nõuandekomitees arvestades ebaloogiline arvata, et see asutus võib kinnitada niisuguse ärakuulamise nõuetekohasust, millel ta ei osalenud.

119 Komisjon väidab, et apellandi argumendid on vastuvõetamatud ja igal juhul põhjendamatud.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

120 Esimesena väidab apellant sisuliselt, et ta esitas 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel suuliselt olulisi ja uusi asjaolusid. Kuna kaks nõuandekomitee liiget ei viibinud ärakuulamisel ja kuna seda ei salvestatud, ei esitanud komitee oma arvamust, olles asjaoludest täielikult teadlik.

121 Tuleb märkida, et vaidlustatud kohtuotsuse punktis 186 tõdes Üldkohus, et käesolevas asjas ei väitnud apellant, et ärakuulamise salvestise edastamata jätmine iseenesest eksitas nõuandekomiteed olulistes küsimustes ning et apellant ei esitanud mis tahes tõendeid selle kohta, et tema kirjalikud vastused vastuväidetele, nagu need olid komiteele edastatud, ja tema suulised märkused sellel ärakuulamisel oleksid olnud lahknevad.

122 Ometi ei ole apellant neid vaidlustatud kohtuotsuse punkte oma apellatsioonkaebuses vaidlustanud. Sellest järeldub, et argumendid, mis puudutavad väidetavat lahknevust 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel esitatud suulise ettekande ja nõuandekomitee kasutada olevate dokumentide sisu vahel, esitati esimest korda Euroopa Kohtus ning need argumendid on seega vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 38 viidatud kohtupraktikale vastuvõetamatud.

123 Apellant vaidleb küll vastu vaidlustatud kohtuotsuse punktis 187 esitatud põhjendusele, mille kohaselt ei ilmnenud toimiku läbivaatamisel ühtegi kaudset tõendit, mis seaks kahtluse alla asjaolu, et nõuandekomiteel olid koosolekul arutamiseks vajalikud andmed tegelikult olemas. Väites, et tõendeid ja toimikumaterjale on moonutatud, piirdub apellant siiski tegelikult sellega, et viitab üldiselt kahele toimikus sisalduvale dokumendile ja loetleb mõned väidetavalt uued küsimused, mida ta käsitles 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel, esitamata ühtegi täpsustust, mis võiks sellist moonutamist kinnitada. Täpsemalt kinnitab apellant, et ärakuulamisel käsitles ta terasesektori praeguse olukorra küsimust ka teatava 2018. aasta märtsis avaldatud sellise uurimise algatamise teatele toetudes, mille eesmärk oli võtta kaitsemeetmeid terasetoodete impordi suhtes. Asjaomane väide ei ole siiski piisav tõendamaks, et tema suulised avaldused sellel ärakuulamisel sisaldasid olulisi ja uusi asjaolusid nõuandekomiteele edastatud dokumentide sisu kohta.

124 Teisena piirdub apellant sellega, et palub Euroopa Kohtul anda „selgitusi“, esitamata siiski õiguslikke argumente, mis konkreetselt toetaksid tema taotlust vaidlustatud kohtuotsuse tühistamiseks, mis on vastuolus käesoleva kohtuotsuse punktis 51 viidatud kohtupraktikast tuleneva temal lasuva kohustusega.

125 Samuti väidab apellant, et oleks ebaloogiline asuda seisukohale, et ettekandjaks olev konkurentsiasutus võib kinnitada sellise ärakuulamise nõuetekohasust, millel ta ei osalenud, esitamata ühtegi õiguslikku argumenti, mis konkreetselt seaks vaidlustatud kohtuotsuse punktides 192 ja 193 esitatud põhjendused kahtluse alla.

126 Sellest tuleneb, et esimese väite neljas osa ja seega esimene väide tervikuna tuleb osaliselt vastuvõetamatuse ja osaliselt põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Viies väide

Poolte argumendid

127 Viiendas väites leiab apellant, et vaidlustatud kohtuotsuse punktides 349–367 esitatud põhjendustes, millega Üldkohus lükkas määruse nr 1/2003 artikliga 25 seotud õigusvastasuse väite tagasi, on rikutud õigusnorme.

128 Esiteks osutab apellant, et see säte näeb ette, et aegumise katkemise korral möödub aegumistähtaeg hiljemalt kümne aasta jooksul. Käesoleval juhul oli aegumise peatumise tõttu kohtus läbivaatamise ajaks menetlus avatud enam kui 20 aastat pärast rikkumise lõpetamist, mis on rohkem kui kaks korda tavalisest aegumistähtajast pikem aeg. See asjaolu tõendab, et liidu seadusandja ei ole õiglaselt ühitanud õiguskindluse ja õiguse järgimise nõudeid.

129 Teiseks sunniks Üldkohtu arutluskäik apellanti nõustuma kas sellega, et tema suhtes kohaldatakse õigusvastast sanktsiooni, või sellega, et tema suhtes kohaldatakse ajaliselt piiramatut menetlust. Komisjonil ei tohiks aga olla võimalik kasutada ära oma vigu, et talle sanktsioonide määramiseks antud tähtaega pikendada. Lisaks ei tohiks õigus kohtulikule kaitsele pöörduda õigussubjekti vastu, tuues tema kahjuks kaasa selle, et komisjoni pädevus määrata sanktsioone muutub tegelikult aegumatuks.

130 Kolmandaks märgib apellant, et mõistliku aja ületamise korral võivad asjaomased ettevõtjad nõuda rikkumist tuvastava otsuse tühistamist, tingimusel et see rikkumine takistas nende kaitseõiguste teostamist, või esitada kahju hüvitamise nõude. Apellant on seisukohal, et ainus õiguskaitsevahend, mis võib tagada mõistliku aja põhimõtte täieliku kaitse, on siiski selle tähtaja ilmselge rikkumise korral vastu võetud otsuse tühistamine ja seda aegumistähtaja möödumisest sõltumata. Määruse nr 1/2003 põhjendus 37, mille kohaselt tuleb seda määrust tõlgendada ja kohaldada hartas tunnustatud põhiõigusi ja põhimõtteid järgides, ei kajastu kuidagi selle määruse artikli 25 sõnastuses.

131 Neljandaks, mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtet, siis väidab apellant, et Üldkohus viitas eelkõige 15. oktoobri 2002. aasta kohtuotsusele Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582, punkt 144), samas kui seda kohtuotsust oli kritiseeritud kohtujurist Boti ettepanekus kohtuasjas ThyssenKrupp Nirosta *vs.* komisjon (C-352/09 P, EU:C:2010:635, punktid 183–185). Üldkohus jättis vastamata apellandi ettepanekule, milles paluti tal valida selles ettepanekus soovitatud lahendus.

132 Nõukogu ja komisjon vaidlevad apellandi argumentidele vastu.

Euroopa Kohtu hinnang

133 Nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 354 meelde tuletas, tuleneb määruse nr 1/2003 artikkel 25 sellest, et liidu seadusandja ühitas talle antud pädevuse raames kaks eesmärki, milleks on ühelt poolt nõue tagada õiguskindlus, vältides seda, et lõputult saaks vaidlustada aja möödudes kindlustunud olukordi, ning teiselt poolt nõue tagada õigusest kinnipidamine liidu õiguse rikkumisi menetledes, tuvastades ja nende eest sanktsiooni määrates.

134 Nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 355 ja 356 märkis, ei ületanud liidu seadusandja nende eesmärkide ühitamisel oma kaalutlusõiguse piire. Nimelt näevad määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 1 punkt b ja artikli 25 lõige 5 seoses ELTL artiklite 101 ja 102 rikkumise suhtes menetluse algatamisega ette, et aegumistähtaeg möödub pärast viie aasta möödumist või aegumistähtaja katkemise korral hiljemalt päeval, mil kahekordse aegumistähtajaga võrdne ajavahemik lõpeb, ilma et komisjon oleks määranud trahvi või karistusmakset. Nendest sätetest tuleneb, et vastava institutsiooni õigus määrata sanktsioon on piiratud rangete piiridega.

135 Niisuguse ühitamise tulemus on samuti kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, nagu leidis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 359–366.

136 Vastab tõele, et liidu kohtusse hagi esitamise korral peatub määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 6 kohaselt aegumistähtaeg kuni selle kohtumenetluse lõpuni. Nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 363 sisuliselt märkis, kaitseb see peatumine komisjoni aegumise mõju eest olukordades, kus selle institutsiooni tegevusetus ei ole tema hoolsuse puudumise tagajärg. Võimalus, et selliste menetluse peatumise perioodide tõttu ületab menetluse kogukestus oluliselt, nagu käesolevas asjas, määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 1 punktis b ette nähtud viie või kümne aasta pikkust aegumistähtaega või selle katkemise korral selle määruse artikli 25 lõikes 5 ette nähtud kümneaastast tähtaega, ei võimalda asuda seisukohale, et liidu seadusandja on oma kaalutlusõiguse piire ületanud.

137 Nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 356 sisuliselt märkis, võivad õigussubjektid, kes leiavad, et nende suhtes on viidud läbi ebamõistlikult pikk menetlus, taotleda selle menetluse lõpus vastu võetud otsuse tühistamist tingimusel, et selle kestuse tõttu rikuti kaitseõigusi, või kui kaitseõigusi ei ole rikutud, siis esitades liidu kohtule kahju hüvitamise hagi.

138 Asjaolu, et käesoleval juhul on menetlus kestnud kokku üle 20 aasta, ei anna alust asuda seisukohale, et määruse nr 1/2003 artikkel 25 on õigusvastane.

139 Seda järeldust ei sea kahtluse alla apellandi muud argumendid.

140 Esiteks, arvestades käesoleva kohtuotsuse punktis 134 meelde tuletatud aegumistähtaegu ja vaatamata kõnealuse menetluse kestusele, ei saa apellant väita, et teda ähvardab oht, et komisjon viib tema suhtes menetlust läbi lõputult, või et selle institutsiooni pädevus määrata sanktsiooni on tegelikult aegumatu.

141 Teiseks ei piisa raskustest, millega õigussubjekt võib kokku puutuda, kui ta üritab rakendada käesoleva kohtuotsuse punktis 137 nimetatud õiguskaitsevahendeid, ükskõik kui suured need raskused ka ei oleks, selleks, et asuda seisukohale, et üksnes sanktsiooni määramise otsuse tühistamine kujutab endast tõhusat õiguskaitsevahendit mõistliku aja põhimõtte rikkumise korral, aegumistähtaja möödumise küsimusest sõltumata.

142 Kolmandaks väidab apellant, et hartas tunnustatud põhiõiguste ja põhimõtete järgimine, millele küll määruse nr 1/2003 põhjenduses 37 viidatakse, ei kajastu selle määruse artikli 25 sõnastuses, ilma et ta oleks seda väidet täpsustanud.

143 Neljandaks, mis puudutab kohtujurist Boti kohtuasjas ThyssenKrupp Nirosta *vs.* komisjon (C-352/09 P, EU:C:2010:635) esitatud ettepaneku punktides 183–185 esitatud tõlgenduse asjakohasust, siis piisab, kui meelde tuletada, nagu möönab ka apellant ise, et see tõlgendus ei kajastu vastavas kohtuasjas tehtud kohtuotsuse sõnastuses ega Euroopa Kohtu praktikas üldisemalt.

144 Lõpetuseks, seoses apellandi väitega, et Üldkohus oleks pidanud võtma vaidlustatud kohtuotsuses seisukoha kohtujurist Boti kohtuasjas ThyssenKrupp Nirosta *vs.* komisjon (C-352/09 P, EU:C:2010:635) esitatud ettepaneku kõnealuse lõigu kohta ja et Üldkohus on seega jätnud selles osas otsuse tegemata, tuleb märkida, et nimetatud lõik puudutas ettepanekut asjaomaste eeskirjade tõlgendamist, mitte nende kehtivust. Seega ei saa kohtujuristi ettepanekus niimoodi väljendatud seisukohaga igal juhul põhjendada viienda väite esemeks olevat õigusvastasuse väidet.

145 Seega tuleb viies väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Teine väide

146 Teises väites vaidlustab apellant põhjendused, millele tuginedes leidis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 229–272, et mõistliku aja põhimõtet ei ole rikutud.

147 See väide on jagatud kolmeks osaks.

148 Kahes esimeses osas vaidlustab apellant esiteks Üldkohtu hinnangud 2009. aasta otsuse ja vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise menetluse kestuse kohta ning teiseks hinnangud menetluse kogukestuse kohta, mis viimati nimetatud otsuse vastuvõtmise kuupäeva seisuga oli juba enam kui 19 aastat.

149 Kolmandas osas vaidlustab ta Üldkohtu hinnangu, mille kohaselt ei kahjustanud menetluse kestus tema kaitseõigusi.

150 Nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 215 sisuliselt tõdes, saab mõistliku aja põhimõtte rikkumise põhjendusel tühistada ELTL artikli 101 või 102 alusel algatatud haldusmenetluse tulemusel tehtud otsuse üksnes juhul, kui see toob kaasa ka asjaomase ettevõtja kaitseõiguste rikkumise (vt selle kohta 9. juuni 2016. aasta kohtuotsus PROAS *vs.* komisjon, C-616/13 P, EU:C:2016:415, punktid 74–76 ja seal viidatud kohtupraktika).

151 Sellest järeldub, nagu märkis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 230, et menetluse kestuse tõttu võib vaidlusaluse otsuse tühistada siis, kui täidetud on kaks kumulatiivset tingimust: esiteks on näha, et kestus on olnud ebamõistlik, ja teiseks takistas mõistliku aja ületamine kaitseõiguste teostamist.

152 Teise väite kolmandat osa tuleb analüüsida nendest tingimustest teise kontekstis.

Poolte argumendid

153 Teise väite kolmandas osas väidab apellant, et vastupidi vaidlustatud kohtuotsuse punktides 266–272 antud hinnangutele rikkus menetluse kestus tema kaitseõigusi ja tekitas talle kahju. Eelkõige just selle menetluse liiga pika kestuse tõttu ei saanud enamik üksusi, kes oleksid saanud esitada tema kaitseks kasulikke tõendeid, sealhulgas õigustavaid tõendeid, 23. aprilli

2018. aasta ärakuulamisel osaleda. Kui kõiki huvitatud isikuid oleks olnud enne 2002. aasta otsuse või 2009. aasta otsuse vastuvõtmist võimalik sisuliselt ära kuulata, oleks komisjon saanud vastu võtta teistsuguse otsuse.

154 Komisjon leiab, et see argument on vastuvõetamatu ja igal juhul põhjendamata.

Euroopa Kohtu hinnang

155 Vastupidi sellele, mida väidab komisjon, ei piirdu apellant sellega, et palub Euroopa Kohtul esimeses kohtuastmes esitatud hagi uuesti läbi vaadata ja faktilisi asjaolusid uuesti hinnata, ilma et ta oleks täpselt välja toonud vaidlustatud kohtuotsuses tehtud vead. Selleks, et näidata, et menetluse kestuse tõttu rikuti tema kaitseõigusi, kordab apellant siiski oma apellatsioonkaebuse esimeses väites esitatud argumente, mis lükati käesoleva kohtuotsuse punktis 126 osaliselt vastuvõetamatuna ja osaliselt põhjendamatuna tagasi.

156 Seega tuleb teise väite kolmas osa tagasi lükata.

157 Sellest järeldub, et üks kahest käesoleva kohtuotsuse punktis 151 nimetatud tingimusest, mis peavad olema täidetud selleks, et mõistliku aja põhimõtte rikkumine saaks kaasa tuua otsuse tühistamise, ei ole täidetud.

158 Järelikult tuleb teine väide, mis tugineb mõistliku aja põhimõtte rikkumisele, põhjendamatuse tõttu tagasi lükata, ilma et oleks vaja analüüsida selle väite esimest ja teist osa.

Kolmas väide

Esimene väiteosa

– *Poolte argumendid*

159 Kolmanda väite esimeses osas väidab apellant, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 275–296, et komisjon selgitas piisavalt põhjuseid, miks ta võttis vastu uue trahvi määramise otsuse.

160 Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 282–287 sisuliselt esiteks, et komisjon märkis, et menetluse kestusega ei rikutud mõistliku aja põhimõtet ja et ettevõtjate kaitseõigusi ei ole rikutud, kuna ühelt poolt olid ettevõtjad saanud esitada oma märkused menetluse uuendamise kohta ja teiselt poolt esitasid nad oma argumendid ka 23. aprilli 2018. aasta ärakuulamisel; teiseks sedastas ta, et komisjon järeldas pärast seda, kui ta oli kaalunud üldist huvi konkurentsieeskirjade tõhusa kohaldamise vastu ja soovi vähendada komisjoni tehtud menetlusvigade võimalikke tagajärgi, et üksnes vaidlusaluse otsuse vastuvõtmine võimaldab tal veenduda, et rikkumise toimepanijad ei jää karistamata ja et neid on tegelikult heidutatud tulevikus sel viisil käitumast, ning kolmandaks, et see institutsioon otsustas vähendada määratud trahve 50%, et leevendada negatiivseid tagajärgi, mis võisid olla põhjustatud menetluse pikkusest.

161 Apellandi sõnul ei ole esimene ja kolmas nendest kaalutlustest asjakohased selle kontrollimisel, kas on järgitud määruse nr 1/2003 artikli 7 lõike 1 viimast lauset, mille kohaselt võib komisjon tuvastada liidu konkurentsiõiguse rikkumise minevikus üksnes siis, kui komisjonil on selleks

õigustatud huvi. Teine nendest kaalutlustest, mida on käsitletud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 284–286, ei ole piisav alus Üldkohtu hinnangu põhjendamiseks, sest kui üksnes sanktsiooni määramine võimaldaks komisjonil tagada, et konkurentsieeskirjade rikkumised ja rikkumiste korduvus ei jää karistamata, siis oleks selle määrusega talle antud kaalutlusõigus mõttetu.

162 Igal juhul leiab apellant, et komisjoni poolt vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise toetuseks esitatud ja Üldkohtu poolt heaks kiidetud põhjendustel puudub alus.

163 Esimesena leidis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 290 ekslikult, et komisjon oli vaidlusaluse otsuse põhjenduses 567 vastanud apellandi argumendile, mille kohaselt komisjon ei ole selgitanud, miks oli vaja juulis 2019, kui Itaalia turg oli kõnealuse rikkumise perioodiga võrreldes põhjalikult muutunud, määrata apellandile sanktsioon enam kui 30 aasta taguse tegevuse eest. Vaidlusaluse otsuse põhjendus, milles rõhutatakse sanktsiooni hoiatavat mõju, ei selgita, miks nimetatud mõju oli endiselt asjakohane, samas kui tegelikult oli see asjakohane üksnes siis, kui komisjon alustas uurimist 2000. aastal. Nimetatud põhjenduses ei ole ka selgitatud, miks peaks hoiatav mõju olema „eriti soovitav“ sellisel turul nagu Itaalia sarrusevarraste turg.

164 Teisena jättis Üldkohus tuvastamata, et vaidlusaluse otsuse põhjenduses 562 esitatud väide, mille kohaselt on oluline takistada ettevõtjatel „konkurentsivastast tegevust alustamast või uuesti alustamast, ilma et nende varem tuvastatud vastutus toimepandud rikkumise eest oleks kindlaks tehtud“, on üldist laadi.

165 Komisjon vaidleb nendele argumentidele vastu.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

166 Tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt peab ELTL artiklis 296 nõutav liidu institutsioonide aktide põhjendus vastama asjaomase akti olemusele ning sellest peab selgelt ja üheselt nähtuma akti andnud institutsiooni arutluskäik, mis võimaldab huvitatud isikutel mõista võetud meetme põhjuseid ja pädeval kohtul teostada kontrolli (9. novembri 2023. aasta kohtuotsus Altice Group Lux *vs.* komisjon, C-746/21 P, EU:C:2023:836, punkt 217 ja seal viidatud kohtupraktika).

167 Käesoleval juhul ei rikkunud Üldkohus õigusnormi, kui ta otsustas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 288, et komisjon esitas üksikasjaliku põhjenduse, millest nähtus selgelt ja üheselt arutluskäik, mida ta kahele varasemale tühistamisele vaatamata uue sanktsiooni määramise otsuse vastuvõtmisel järgis.

168 Nimelt on vaidlusaluses otsuses selle kohta esitatud selgitustes, mille Üldkohus võttis kokku vaidlustatud kohtuotsuse punktides 282–287, piisavalt selgelt täpsustatud põhjuseid, mille tõttu võttis komisjon uue trahvi määramise otsuse vastu.

169 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et nende põhjuste kokkuvõte, mille apellant esitas ja mida on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktis 160, ei ole täielik, kuna selles ei mainita, et Üldkohus osutas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 285, et komisjon oli vaidlusaluse otsuse põhjendustes 560 ja 561 märkinud, et selle otsuse adressaatideks olevad ettevõtjad osalesid 11 aasta jooksul rikkumises, mida peetakse üheks tõsisemaks konkurentsipiiranguks, ja et kui sellises kontekstis ei võeta uuesti vastu otsust, milles tuvastatakse nende ettevõtjate osalemine

nimetatud rikkumises, siis oleks see vastuolus üldise huviga tagada liidu konkurentsiõiguse tõhus kohaldamine ning läheks kaugemale huvist vähendada nende ettevõtjate põhiõiguste võimaliku rikkumise tagajärgi. Sellest tõdemusest piisas ka selleks, et selgitada, miks komisjon leidis, et vaidlusaluse otsuse vastuvõtmiseks oli määruse nr 1/2003 artikli 7 lõike 1 tähenduses olemas õigustatud huvi.

170 Teiseks, nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 280 märkis, oli pärast komisjoni kahe esimese otsuse tühistamist, millega määrati sanktsioon vaidlusaluse keelatud kokkuleppe suhtes, ning pärast seda, kui esimese uurimistoimingu ning vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise vahel oli möödunud erakordselt pikk aeg, nimetatud institutsioonil kohustus võtta neid asjaolusid arvesse, kui ta põhjendas, miks ta pidas uue sanktsiooni määramise otsuse vastuvõtmist põhjendatuks. Vastupidi sellele, mida väidab apellant, olid need vaidlustatud kohtuotsuse punktides 282 ja 287 esitatud kaalutlused asjakohased.

171 Käesoleva kohtuotsuse punktis 167 esitatud hinnangut ei sea kahtluse alla argumendid, millega apellant vaidlustab vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise suhtes esineva õigustatud huvi olemasolu kohta vaidlustatud otsuses esitatud põhjendused.

172 Siinkohal tuleb meelde tuletada, et otsuse põhjendamise kohustus on oluline vorminõue, mida tuleb eristada põhjenduste sisulise põhjendatuse küsimusest, mis on seotud vaidlusaluse akti sisulise õiguspärasusega. Otsuse põhjendamine seisneb nimelt otsuse aluseks olevate kaalutluste formaalses esituses. Kui neis põhjendustes on tehtud viga, siis mõjutab see otsuse sisulist õiguspärasust, mitte aga selle otsuse põhjendusi, mis võivad olla piisavad ka valesid põhjendusi esitades (18. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Dumitrescu jt *vs.* komisjon ja Euroopa Kohus, C-567/22 P – C-570/22 P, EU:C:2024:336, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).

173 Viidates põhjendamiskohustuse rikkumisele, soovib apellant aga tegelikult seada kahtluse alla nende põhjenduste põhjendatust, millel vaidlusalune otsus põhineb.

174 Nimetatud argumendid ei sea kahtluse alla vaidlustatud kohtuotsuse punkte 275–296, milles Üldkohus leidis, et käesoleval juhul ei rikkunud komisjon oma põhjendamiskohustust.

175 Seega tuleb kolmanda väite esimene osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Teine väiteosa

– *Poolte argumendid*

176 Kolmanda väite teises osas väidab apellant sisuliselt, et Üldkohus rikkus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 298–302 õigusnormi ja põhjendamiskohustust seoses vaidlusaluse otsuse hoiatava mõjuga.

177 Esiteks jättis Üldkohus vastamata apellandi argumendile, et Consiglio di Stato (Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) oli 21. jaanuari 2020. aasta kohtuotsuses teinud kindlaks, et rikkumist ei ole toime pandud seoses teise keelatud kokkuleppega, milles apellant väidetavalt osales. Sellest kohtuotsusest nähtub aga, et alates 2000. aastast on apellant tegutsenud konkurentsieeskirju järgides, mistõttu 2002. aasta otsuse aluseks olev hoiatamise eesmärk on täielikult saavutatud.

178 Teiseks piirdus Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 298 sellega, et esitas vaidlusaluse otsuse hoiatava mõju kohta üldised kaalutlused.

179 Kolmandaks on vaidlustatud kohtuotsuse põhjendused vastuolulised. Nimelt nähtub kohtuotsuse punktist 299, et Üldkohtu hinnangul on sanktsiooni määramine vaidlusaluses otsuses hoiatamise seisukohast õigustatud, kuna pärast 2002. ja 2009. aasta otsuste tühistamist on nende otsustega määratud trahvisummad tagastatud. Kõnealuse kohtuotsuse punktis 660 leidis Üldkohus siiski, et hoiatava mõju eesmärk oli 2002. ja 2009. aasta otsustega apellandi suhtes määratud sanktsioonidega vähemalt osaliselt täidetud.

180 Neljandaks jättis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 300 ja 301 arvesse võtmata asjaolu, et kahe sanktsiooni määramine 2002. ja 2009. aasta otsustes ning nende menetlustega seotud kulud kujutasid juba endast sanktsiooni, eelkõige kuna tema maine sai kahjustatud. Sellega seoses märgib apellant, et Üldkohtu praktikast, eelkõige 12. detsembri 2018. aasta kohtuotsusest Biogaran *vs.* komisjon (T-677/14, EU:T:2018:910), tuleneb, et arvesse tuleb võtta olulist kahju juriidilise isiku mainele, mis tuleneb sellest, et on tuvastatud, et ta on osalenud konkurentsieeskirjade rikkumises. Lisaks tähendab vaidlustatud kohtuotsuse sellekohaste põhjenduste üldsõnalisus pigem seda, et põhjendamiskohustus on jäetud täitmata.

181 Komisjon vaidleb nendele argumentidele vastu.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

182 Esimesena tuleb märkida, et Consiglio di Stato (Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) 21. jaanuari 2020. aasta kohtuotsuses, millele apellant viitab, tehti kindlaks, et rikkumist ei ole toime pandud seoses teise keelatud kokkuleppega, milles apellant väidetavalt osales. Igal juhul ei ole selles kohtuotsuses tuvastatud, et alates 2000. aastast tegutses apellant konkurentsieeskirju järgides ja et hoiatamise eesmärk, mida taotleti juba 2002. aasta otsusega, oli seega juba saavutatud. Neil asjaoludel ei saa Üldkohtule ette heita, et ta jättis viidatud otsuse vaidlustatud kohtuotsuses tähelepanuta.

183 Teisena tuleb meelde tuletada, et Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 298, et komisjonil oli tuvastatud rikkumise raskust arvestades alust asuda seisukohale, et otsuse vastuvõtmine ja sanktsiooni määramine oli veel põhjendatud selle hoiatava mõjuga, mida nimetatud otsus ja selle esemeks olev sanktsioon võivad turgudele avaldada. Seda hinnangut on selgitatud kohtuotsuse punktis 299, milles Üldkohus rõhutas, et just trahvi maksmise kohustus on see, millel on pärast 2002. ja 2009. aasta otsuste tühistamist hoiatav mõju. Sellest järeldub, et nimetatud kohtuotsuse punktis 298 koostoimes sama kohtuotsuse punktiga 299 ei ole esitatud kaugeltki üldisi kaalutlusi, vaid neis on esitatud selgelt ja üheselt Üldkohtu arutluskäik.

184 Kolmandana, vastupidi sellele, mida väidab apellant, ei ole vaidlustatud kohtuotsuse punktides 299 ja 660 esitatud põhjenduste vahel mingit vastuolu. Nimelt, kuigi Üldkohus möönis viimati nimetatud punktis – mis kuulub vaidlustatud kohtuotsuse sellesse osasse, milles Üldkohus analüüsis oma täielikku pädevust teostades, kas apellandile määratud trahvi tuleb täiendavalt vähendada või mitte –, et 2002. ja 2009. aasta otsustel oli juba teatav hoiatav mõju, nähtub selgesti kohtuotsuse kontekstist ja eelkõige selle punktidest 658, 659 ja 661, et Üldkohus oli arvamusel, et hoiatamise eesmärki ei olnud enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist täielikult saavutatud. Neil asjaoludel võis selles otsuses apellandile sanktsiooni määramist pidada hoiatava mõju tagamise vajadust arvestades põhjendatuks, nagu märkis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 299.

185 Neljandana tuleb märkida, et Üldkohus asus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 300 ja 301 seisukohale, et trahvi määramise eesmärk ei olnud käesolevas asjas mitte ainult anda sellele otsusele teatav hoiatav mõju, vaid ka vältida seda, et asjaomased ettevõtjad jääksid täielikult karistamata.

186 Kuna aga 2002. ja 2009. aasta otsused tühistati ja vastavad trahvid tagastati koos intressidega, sai ainult apellandile trahvi määrava uue otsusega tagada, et tema osalemine vaidlusaluses otsuses käsitletud keelatud kokkuleppes ei jääks karistamata.

187 Seoses 2002. aasta otsusele järgnenud kahe kohtuvaidlusega seotud kuludega piisab, kui märkida, et 25. oktoobri 2007. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-94/03, EU:T:2007:320) mõistis Üldkohus komisjonilt välja apellandi kohtukulud ning 21. septembri 2017. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716) mõistis Euroopa Kohus komisjonilt välja apellandi kohtukulud nii esimeses kohtuastmes kui ka apellatsioonimenetluses, milles see kohtuotsus tehti.

188 Lisaks vastab tõele, et 12. detsembri 2018. aasta kohtuotsuses Biogaran *vs.* komisjon (T-677/14, EU:T:2018:910), millele apellant viitab, võttis Üldkohus arvesse olulist kahju mainele, mida kujutab endast füüsilise või juriidilise isiku jaoks selle tuvastamine, et ta osales konkurentsieeskirjade rikkumises. Selle hinnangu eesmärk ei olnud siiski näidata, et vastav rikkumine kujutab endast teatavat sanktsiooni, mis tuleneb komisjoni otsusega rikkumise tuvastamisest, vaid selgitada, miks on vaja, et asjaomane institutsioon esitaks täpsed ja üksteist toetavad tõendid sellise rikkumise toimepanemise tuvastamiseks.

189 Eeltoodut arvestades tuleb järeldada, et Üldkohus ei rikkunud õigusnormi, kui ta otsustas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 300, et vaidlusaluses otsuses oli trahvi määramise eesmärk vältida asjaomaste ettevõtjate täielikku karistamatust.

190 Seega tuleb kolmanda väite teine osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Kolmas väiteosa

– *Poolte argumendid*

191 Kolmanda väite kolmandas osas väidab apellant, et Üldkohus ei täitnud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 304–307 põhjendamiskohustust, kuna ta ei vastanud tema argumendile EIÕK artikli 6 lõike 1 rikkumise kohta.

192 Komisjon vaidleb sellele argumendile vastu.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

193 Üldkohus märkis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 303, et apellant oli esimeses kohtuastmes väitnud, et asjaolu, et teda oli kogu menetluse vältel süüdistatud õigusrikkumises, oli iseenesest piisav sanktsioon. Üldkohus lükkas selle argumendi tagasi, leides kohtuotsuse punktides 304 ja 305, et arvestades vaidlusaluse otsuse vastuvõtmisele eelnenud kahe otsuse tühistamist, ei olnud apellanti liidu konkurentsiõiguse rikkumise eest veel karistatud, ning et neil asjaoludel oli selle otsuse vastuvõtmise eesmärk tagada, et apellanti selle rikkumise eest tegelikult karistataks.

194 Apellatsioonkaebuse kolmanda väite kolmanda osa põhjendamiseks kordab apellant, et teda on juba enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist karistatud, kuid ta ei esita ühtegi argumenti vaidlustatud kohtuotsuse punktides 304 ja 305 esitatud Üldkohtu arutluskäigu konkreetselt kahtluse alla seadmiseks. Ta piirdub väitega, et Üldkohus jättis võtmata seisukoha tema argumendi kohta, mis puudutas EIÕK artikli 6 lõike 1 rikkumist.

195 Siinkohal tuleb märkida, et oma hagiavalduse punktis 238 väitis apellant, et asjaolu, et ta oli „süüdistatava“ seisundis juba üle 17 aasta, nimelt alates vastuväiteteatise saamisest 2002. aasta märtsis, on lisaks sellele, et sellega on rikutud EIÕK artiklit 6, mis kätkeb kohustust tagada, et süüdistatav ei oleks liiga kaua ebakindluses seoses tema vastu esitatud kriminaalsüüdistuse tulemusega, on iseenesest juba ka raske ja mõjus karistus.

196 Nagu nähtub hagiavalduse selle jao pealkirjast, kuhu asjaomane argument kuulub, sooviti vastava argumendiga seada kahtluse alla vaidlusaluse otsuse need põhjendused, mille kohaselt oli sanktsiooni määramine vajalik, et vältida asjaomaste ettevõtjate karistamatust. Neil asjaoludel ja kuna selles osas puudus igasugune täpsustus, oli Üldkohtul alust asuda seisukohale, et EIÕK artiklile 6 viitamise eesmärk oli üksnes tugevdada apellandi argumente selle tõenduseks, et teda oli karistatud juba enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist, millele Üldkohus vastas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 304 ja 305.

197 Järelikult ei saa Üldkohtule seisukoha võtmata jätmist selles osas ette heita.

198 Seega tuleb kolmanda väite kolmas osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Neljas väiteosa

– *Poolte argumendid*

199 Kolmanda väite neljandas osas väidab apellant, et tuginedes vaidlustatud kohtuotsuse punktides 310–315 kolmandate isikute võimalusele esitada liikmesriigi kohtule kahju hüvitamise hagi, asendas Üldkohus põhjendusi, jättis analüüsimata toimikusse lisatud tõendid ja pööras tõendamiskoormise ümber.

200 Komisjon leiab, et kuna need argumendid on suunatud vaidlustatud kohtuotsuses täiendavalt esitatud põhjenduste vastu, tuleb need tulemusetuna tagasi lükata. Igal juhul on neljas väiteosa põhjendamatu.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

201 Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 301, et võttes arvesse komisjoni tuvastatud rikkumise raskust ja kestust, on eesmärk vältida asjaomaste ettevõtjate täielikku karistamatust piisav, et õigustada käesolevas asjas sanktsiooni määramise otsuse vastuvõtmist.

202 Apellant ei ole seda Üldkohtu hinnangut oma apellatsioonkaebuses vaidlustanud.

203 Sellest järeldub, et esitades muid kaalutlusi, mis võivad vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist õigustada, näiteks soovi kaitsta kolmandate isikute õigust esitada liikmesriigi kohtutele kahju hüvitamise hagi, esitas Üldkohus need kaalutlused täiendavalt, et vastata ammendavalt apellandi argumentidele.

204 Järelikult, kuna apellandi kolmanda väite neljandas osas esitatud väited on suunatud vaidlustatud kohtuotsuse täiendavate põhjenduste vastu, ei saa need kaasa tuua asjaomase kohtuotsuse tühistamist.

205 Siit järeldub, et kolmanda väite neljas osa tuleb tulemusetuna tagasi lükata.

Viies väiteosa

– *Poolte argumendid*

206 Kolmanda väite viiendas osas märgib apellant, et kui Üldkohus lükkas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 317–323 tagasi apellandi väite proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise kohta, tugines Üldkohus asjakohatutele kaalutlustele, mis ei ole tagasilükkamise põhjendamiseks piisavad.

207 Lisaks sisaldab apellatsioonkaebus pärast viiendat väiteosa jaotist „Lõppjäreldused“, milles apellant kordab esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduse punktides 242, 243 ja 252–254 esitatud argumente.

208 Komisjon leiab, et viies osa on vastuvõetamatu, kuna see on ebamäärane ja üldsõnaline. Tema sõnul on nimetatud osa igal juhul põhjendamatu.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

209 Tuleb märkida, et apellant piirdub vaidlustatud kohtuotsuse punktides 317–323 Üldkohtu poolt arvesse võetud asjaolude asjakohasuse vaidlustamisega, jättes käesoleva kohtuotsuse punktis 51 osutatud nõuetest hoolimata täpselt viitamata õiguslikele argumentidele, mis tema nõuet see kohtuotsus tühistada konkreetselt toetavad.

210 Lisaks ei vasta neile nõuetele apellatsioonkaebus, milles on piirdutud Üldkohtus juba esitatud väidete ja argumentide sõnasõnalise kordamise või taasesitamisega ning mis ei sisalda argumentatsiooni, mis konkreetselt viitaks vaidlustatud kohtuotsuses väidetavalt sisalduvale õigusnormi rikkumisele. Selline apellatsioonkaebus on tegelikult käsitatav nõudena, millega soovitakse ainult saavutada Üldkohtule esitatud hagiavalduse uuesti läbivaatamine, see aga ei kuulu Euroopa Kohtu pädevusse (9. veebruari 2023. aasta kohtuotsus Boshab *vs.* nõukogu, C-708/21 P, EU:C:2023:84, punkt 60 ja seal viidatud kohtupraktika).

211 Kõnealuses asjas kordab apellant käesoleva kohtuotsuse punktis 207 kokkuvõtlikult esitatud väidetes siiski üksnes neid argumente, välja arvatud mõned väikesed muudatused, mida ta on Üldkohtus juba esitanud.

212 Siit järeldub, et kolmanda väite viies osa tuleb vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

213 Seega tuleb kolmas väide osalt vastuvõetamatuse ja osalt põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Neljas väide

Poolte argumendid

214 Neljandas väites märgib apellant, et Üldkohus kohaldas *ne bis in idem*-põhimõtet valesti, kui ta leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 326–342, et vaidlusaluse otsuse vastuvõtmine ei ole nimetatud põhimõttega vastuolus.

215 Apellandi sõnul on tõsi, et uue otsuse vastuvõtmine ei ole *ne bis in idem*-põhimõttega vastuolus, kui varasem otsus on vorminõuete rikkumise tõttu tühistatud. Siiski tuleneb 15. oktoobri 2002. aasta kohtuotsusest Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582), et see võimalus sõltub tingimusest, et etteheidetud asjaolude suhtes ei ole tehtud otsust sisulistes küsimustes. Niisugune tingimus ei ole aga käesoleval juhul täidetud, sest Üldkohus lahendas kohtuasja sisulised küsimused 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsusega Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035).

216 Apellant rõhutab, et Üldkohtu sõnul on *ne bis in idem*-põhimõte kohaldatav üksnes kahekordse sanktsiooni korral, mis ei vasta käesoleva kohtuasja asjaoludele, sest Euroopa Kohus tühistas 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuse Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035) ning 2009. aasta otsuse ja selles määratud sanktsiooni. Apellandi arvates on selle põhimõttega vastuolus ka menetluste kumuleerumine, seda enam, kui selline kumuleerumine viib, nagu käesoleval juhul, samade tegude eest uue süüdimõistva otsuse tegemiseni.

217 Lisaks leidis Üldkohus ekslikult, et *ne bis in idem*-põhimõte on kohaldatav üksnes kahekordse sanktsiooni korral. Nii tuleneb harta artiklist 50, et see põhimõte on kohaldatav ka juhul, kui süüdi mõistmine toimub kaks korda. Isiku võib nimelt süüdi mõista õigusvastase teo eest, ilma et talle määrataks karistus.

218 Mööndes, et harta artikkel 50 viitab lõplikule kohtuotsusele, väidab apellant, et kuigi Euroopa Kohus tühistas 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuse Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035), tuleb seda sisuliste küsimuste osas pidada lõplikuks. Nimelt nähtub kohtujurist Wahli ettepanekust kohtuasjades Feralpi jt *vs.* komisjon (C-85/15 P, C-86/16 P ja C-87/15 P, C-88/15 P ja C-89/15 P, EU:C:2016:940), et selle kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse oleks tulnud tunnistada vastuvõetamatuks.

219 Igal juhul ei ole kõigi 2014. aasta kohtuotsuste peale apellatsioonkaebusi esitatud. Seega oli hinnang kõnealuse keelatud kokkuleppe olemasolu kohta esitatud faktilistele asjaoludele, mis olid kõigi asjaomaste ettevõtjate puhul ühised, muutunud lõplikuks. Üldkohtu hinnang, mille kohaselt ei avalda kohtuotsused mõju ettevõtjatele, kes ei olnud nende kohtuotsustega lahendatud vaidluste pooled, on liiga formaalne ega võta *ne bis in idem*-põhimõtte tegelikku olemust arvesse.

220 Harta artikli 50 sõnastust ei tohiks pealegi tõlgendada liiga sõna-sõnalt. Apellandi sõnul nähtub sellega seoses 29. juuni 2016. aasta kohtuotsusest Kossowski (C-486/14, EU:C:2016:483), et kui juhtumit menetleb prokuratuur, kes on asjaolusid siiski uurinud, kuulub *ne bis in idem*-põhimõte kohaldamisele vaatamata sellele, et puudub õigeksmõistev kohtuotsus.

221 Komisjon vaidleb apellandi argumentidele vastu.

Euroopa Kohtu hinnang

222 Harta artiklis 50 on sätestatud, et „[k]edagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud“. Seega keelab *ne bis in idem*-põhimõte samade tegude eest ja sama isiku suhtes kumuleerida nii menetlusi kui ka karistusi, mis on selle artikli tähenduses kriminaalõiguslikku laadi (14. septembri 2023. aasta kohtuotsus Volkswagen Group Italia ja Volkswagen Aktiengesellschaft, C-27/22, EU:C:2023:663, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

223 Lisaks on Euroopa Kohus juba otsustanud, et konkurentsiõiguse alusel trahvi määramise menetlustes tuleb *ne bis in idem*-põhimõtet järgida. Osutatud põhimõte keelab konkurentsiasjades ettevõtjat uuesti süüdi mõista või kohtu alla anda konkurentsivastase tegevuse asjaoludel, mille eest on talle sanktsioon juba määratud või milles ta on õigeks mõistetud varasema otsusega, mille peale ei saa enam edasi kaevata (22. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Nordzucker jt, C-151/20, EU:C:2022:203, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

224 Käesolevas asjas tuleb märkida, et vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise kuupäeva seisuga ei olnud olemas vaidlusaluses otsuses käsitletud keelatud kokkulepet puudutavat sellist otsust, mida ei oleks enam võimalik vaidlustada ja mis seega oleks muutunud lõplikuks. Nimelt, kuigi Üldkohus võttis 9. detsembri 2014. aasta kohtuotsuses Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-90/10, EU:T:2014:1035) sisulistes küsimustes tõesti seisukoha selle kohta, kas apellanti saab pidada vastutavaks kõnealuse keelatud kokkuleppe eest, nagu seda on silmas peetud 2009. aasta otsuses, siis ei muutunud osutatud kohtuotsus, mille peale esitati Euroopa Kohtule apellatsioonkaebus, lõplikuks ja seejärel tühistas Euroopa Kohus selle tervikuna, nagu ka 2009. aasta otsuse.

225 Vastupidi apellandi väidetele ei ole menetluse uuendamine ja vaidlusaluse otsuse tegemine vastuolus 15. oktoobri 2002. aasta kohtuotsusega Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582).

226 Nimelt nähtub osutatud kohtuotsusest, nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 331 meelde tuletas, et *non bis in idem*-põhimõttega on vastuolus üksnes rikkumise esinemise uus sisuline hindamine, kui uue hindamise tulemusel määrataks juhul, kui vastutus uuesti tuvastataks, lisaks esimesele sanktsioonile teine sanktsioon või määrataks esimene sanktsioon, juhul kui teises otsuses tuvastataks vastutus, mis esimeses otsuses välistati (15. oktoobri 2002. aasta kohtuotsus Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582, punkt 61). Käesolevas asjas ei ole aga tegemist kummagi olukorraga.

227 On tõsi, et Euroopa Kohus lisas selle kohtuotsuse punktis 62, et *ne bis in idem*-põhimõttega ei ole iseenesest vastuolus sama konkurentsivastase tegevuse suhtes menetluse uuendamine, kui esimene otsus tühistati formaalsetel põhjustel, ilma et etteheidetud asjaolude kohta oleks sisulist otsust tehtud.

228 Seda tehes ei märkinud Euroopa Kohus siiski, et *ne bis in idem*-põhimõttega on vastuolus uue otsuse vastuvõtmine pärast seda, kui apellatsioonimenetluses on tühistatud kohtuotsus, millega Üldkohus oli teinud sisulistes küsimustes otsuse vastava esimese otsuse kohta, ja kui esimene otsus tühistatakse. Nimelt, nagu nähtub nimetatud kohtuotsuse samast punktist 62, on *ne bis in*

idem-põhimõtte rikkumine võimalik vaid juhul, kui asjas on juba tehtud lõplik otsus sisulistes küsimustes. Nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 224, ei olnud vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise ajal sellist lõplikku otsust olemas.

229 Käesoleva kohtuotsuse punktis 227 viidatud kohtupraktika annab kinnitust ka selle kohta, et liidu konkurentsieeskirjade kohaldamise menetluse uuendamine pärast selle menetluse lõpetamise esimese otsuse tühistamist ei too kaasa menetluste kumuleerumist.

230 Sellest tulenevalt leidis Üldkohus õigesti, et vaidlusaluse otsuse vastuvõtmisega ei rikutud *ne bis in idem*-põhimõtet.

231 Vastab tõele, et mõned 2014. aasta kohtuotsused, mis puudutasid teisi ettevõtjaid, on muutunud lõplikuks, kuna neid ei ole edasi kaevatud. Kuigi need kohtuotsused puudutavad sama keelatud kokkulepet kui see, millega seoses oli apellandi suhtes menetlus algatatud, ei kujuta need endast siiski tema suhtes lõplikku kohtuotsust.

232 Samuti ei sea vastupidi apellandi väitele võimalus, et prokuröri otsus võib olla *ne bis in idem* -põhimõtte kohaldamisel asjakohane, seda hinnangut kahtluse alla, kuna Euroopa Kohus on täpsustanud, et selle põhimõtte kohaldamiseks peab vastav otsus olema lõplik (29. juuni 2016. aasta kohtuotsus Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483, punktid 52–54).

233 Eeltoodut arvestades tuleb neljas väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Kuues väide

Poolte argumendid

234 Kuuendas väites leiab apellant sisuliselt, et Üldkohus rikkus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 535–551 õigusnormi, kui ta jättis tuvastamata, et kaitseõiguste rikkumine tulenes asjaolust, et komisjon ei maininud vastuväiteteatises, täiendavas vastuväiteteatises või ühes teises 2017. aasta menetluse uuendamise dokumendis sõnaselgelt oma kavatsust kohaldada apellandi suhtes rikkumise korduvust raskendava asjaoluna, jättes apellandi seega ilma võimalusest esitada selle kohta haldusmenetluses oma seisukohad.

235 Esiteks ei võtnud Üldkohus arvesse Euroopa Kohtu praktikat, eelkõige 5. märtsi 2015. aasta kohtuotsust komisjon jt *vs.* Versalis jt (C-93/13 P ja C-123/13 P, EU:C:2015:150), ega Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat EIÕK artikli 6 kohta. Teiseks rikkus ta komisjoni poolt enda suhtes ette nähtud pehme õiguse aktide asjakohaseid sätteid, nimelt 2011. aasta teatise punkte 84, 86 ja 109. Kolmandaks jättis Üldkohus arvesse võtmata või moonutas kohtuistungi salvestise teatavate lõikude transkriptsiooni kohtuasjas, milles tehti 21. septembri 2017. aasta kohtuotsus Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716). Neljandaks on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 547 ja 548 mainitud asjaolud, nagu ka selle kohtuotsuse punktides 543–546 esitatud asjaolud, asjakohatud, kuna vastuväiteteatis ning 2002. ja 2009. aasta otsused ei sisaldanud rikkumise korduvusega seotud põhjendusi. Igal juhul oleks tulnud neid asjaolusid menetluse erakordselt pika kestuse tõttu ajakohastada. Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 549 esitatud asjaolu ei ole asjakohane, kuna 15. detsembri 2017. aasta kirja sisu ei olnud kohtupraktikas kehtestatud kriteeriumidega ilmselgelt kooskõlas.

236 Komisjon leiab, et see väide on vastuvõetamatu ja igal juhul põhjendamatu.

Euroopa Kohtu hinnang

237 Üldkohus tõi vaidlustatud kohtuotsuse punktides 538–542 välja kriteeriumid, mis võimaldavad kontrollida apellandi kaitseõiguste võimalikku rikkumist seoses tema puhul rikkumise korduvuse arvessevõtmisega.

238 Kohtuotsuse punktis 538 otsustas ta 5. märtsi 2015. aasta kohtuotsusele komisjon jt *vs.* Versalis jt (C-93/13 P ja C-123/13 P, EU:C:2015:150) viidates, et kui komisjon kavatseb konkurentsiõiguse rikkumise teatavale juriidilisele isikule süüks panna ja kavatseb selles kontekstis raskendava asjaoluna võtta arvesse rikkumise korduvust, siis peab vastuväiteteatis, mille ta sellele isikule adresseerib, sisaldama kõiki andmeid, mis võimaldavad viimasel ennast kaitsta, eelkõige neid, millele tuginedes võib olla põhjendatud, et käesolevas asjas on rikkumise korduvuse tingimused täidetud. Nimetatud kohtuotsuse punktis 539 tuletas ta meelde, et just selles tähenduses võttis komisjon 2011. aasta teatise punktis 84 kohustuse nimetada vastuväiteteatises „piisavalt täpselt" asjaolud, mis võivad endast kujutada raskendavaid asjaolusid, lisades sama kohtuotsuse punktis 540, et rikkumise korduvust tuleb väljakujunenud kohtupraktika kohaselt analüüsida kui asjaolu, mis võib olla raskendavat laadi.

239 Üldkohus täpsustas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 541, et selle kohtuotsuse punktides 538–540 kirjeldatud kohustus tuleneb kaitseõiguste tagamise kohustusest, mille suhtes kehtib üldpõhimõte, et igas menetluses, mille tulemusel võidakse määrata sanktsioon, eelkõige trahv või karistusmakse, tuleb asjaomasele ettevõtjale ja ettevõtjate ühendusele anda haldusmenetluses võimalus esitada tulemuslikult oma seisukoht nende vastu esitatud faktide, väidete ja asjaolude tõelevastavuse ja asjakohasuse kohta.

240 Lõpuks leidis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 542, et selle kontrollimiseks, kas kaitseõiguste põhimõttest on kinni peetud, peab liidu kohus võtma arvesse juhtumi kõiki asjaolusid, et veenduda, et komisjoni kavatsus tuvastada rikkumine või muu konkreetne asjaolu oli asjaomase ettevõtja jaoks piisavalt ettenähtav, et saaks asuda seisukohale, et viimasele oli antud võimalus kõnealuses küsimuses oma seisukohad esitada.

241 Apellant ei ole neid Üldkohtu selgitusi vaidlustanud.

242 Seevastu väidab apellant sisuliselt, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta asus seisukohale, et käesolevas asjas oli piisavalt ettenähtav, et komisjon kavatses tema puhul rikkumise korduvust raskendava asjaoluna arvesse võtta.

243 Selle väite tagasilükkamiseks tugines Üldkohus esiteks vastuväiteteatise sisule, mida on käsitletud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 543–546, ja teiseks komisjoni 15. detsembri 2017. aasta kirjale, milles teatati haldusmenetluse uuendamisest ja millele viidatakse selle kohtuotsuse punktides 547–549.

244 Kuigi apellant kinnitab, et ta ei palu Euroopa Kohtul faktilisi asjaolusid uuesti hinnata, keskendub tema argumentatsioon peaaegu eranditult vastuväiteteatise sisule.

245 Vaidlustatud kohtuotsuse punktidest 547 ja 548 nähtub aga, et komisjon teavitas apellanti oma 15. detsembri 2017. aasta kirjas, milles ta teatas haldusmenetluse uuendamisest, et otsuses, mille ta võtab vastu menetluse lõpus, tugineb ta vastuväidetele, mis tulenevad vastuväiteteatisest, mille alusel võeti vastu 2002. ja 2009. aasta otsused, ning et nendes otsustes võeti rikkumise korduvust apellandi trahvisumma arvutamisel raskendava asjaoluna arvesse.

246 Neil asjaoludel, isegi kui vastuväiteteatis ei olnud selge, oli Üldkohtul vaidlustatud kohtuotsuse punktis 550 alust leida, et komisjoni kavatsus võtta rikkumise korduvust vaidlusaluses otsuses apellandi suhtes raskendava asjaoluna arvesse oli piisavalt ettenähtav.

247 Lisaks tegi komisjon apellandi rikkumise korduvuse kindlaks varasema otsuse alusel, milles tuvastati apellandi toime pandud rikkumine ja mida võeti samal eesmärgil arvesse 2002. ja 2009. aasta otsustes. Neil asjaoludel ja vastupidi sellele, mida väidab apellant, ei olnud Üldkohus kohustatud järeldama, et komisjon oleks pidanud ajakohastama asjaolusid, mille alusel ta rikkumise korduvust arvesse võttis.

248 Apellant väidab veel, et teatavad lõigud kohtuistungi salvestisest kohtuasjas, milles tehti 21. septembri 2017. aasta kohtuotsus Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-88/15 P, EU:C:2017:716), kinnitavad nende põhjenduste usutavust, miks ta ei esitanud pärast haldusmenetluse uuendamist ühtki märkust rikkumise korduvuse kohta. Siiski ei täpsusta apellant õiguslikke põhjusi, miks need lõigud tõendavad, et tal oli õigus asuda seisukohale, et komisjon ei saanud pärast menetluse uuendamist võtta arvesse rikkumise korduvust kui raskendavat asjaolu ilma teda sellest eelnevalt sõnaselgelt teavitamata.

249 Järelikult tuleb väiteosa, mis puudutab seisukoha võtmata jätmist või nende lõikude sisu moonutamist, käesoleva kohtuotsuse punktis 51 meelde tuletatud nõudeid arvestades vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

250 Seetõttu tuleb kuues väide osalt vastuvõetamatuse ja osalt põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Seitsmes väide

Esimene väiteosa

– *Poolte argumendid*

251 Seitsmenda väite esimeses osas märgib apellant, et Üldkohus rikkus õigusnorme, kui ta lükkas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 565–579 tagasi tema väite, et rikkumise korduvuse kui raskendava asjaolu arvessevõtmine on menetluse liiga pika kestuse tõttu proportsionaalsuse põhimõttega vastuolus.

252 Esiteks on vaidlustatud kohtuotsuse punkt 575 puudulikult põhjendatud. Nimelt, kuigi apellant viitas menetluse ebatavalisele kestusele, osutas Üldkohus punktis 575 lühikesele ajavahemikule, mis on kulunud varasema rikkumise ja selle rikkumise vahel, mille eest on vaidlusaluses otsuses määratud sanktsioon.

253 Teiseks leidis Üldkohus, et komisjonil oli alust tugineda rikkumise korduvusele seoses enam kui 30 aastat enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist tuvastatud rikkumisega. Seejuures tugines Üldkohus rikkumise korduvuse mõiste ilmselgelt ebaproportsionaalsele tõlgendusele. Niisugust tõlgendust ei saa põhjendada eesmärgiga tagada selle otsuse hoiatav mõju, kuna alates 2000. aastast ei ole apellant konkurentsivastases tegevuses enam süüdi. Üldkohus jättis arvesse võtmata nende kohtu- ja haldusmenetluste hoiatava mõju, millega apellant oli olnud seotud.

254 Üldkohus jättis samuti arvesse võtmata asjaolu, et hoiatava mõju tagamise eesmärki võeti arvesse nii asjaomase keelatud kokkuleppe eest sanktsiooni määramisel kui ka trahvi suurendamisel rikkumise korduvuse alusel, mille tulemuseks oli proportsionaalsuse põhimõttega vastuolus olev dubleerimine.

255 Lisaks on Üldkohtu hinnang raskesti ühitatav 17. juuni 2010. aasta kohtuotsuses Lafarge *vs.* komisjon (C-413/08 P, EU:C:2010:346, punktid 70 ja 73) esitatud põhimõttega, mille kohaselt ei luba liidu konkurentsiõigus võtta komisjonil rikkumise korduvust ilma ajalise piiranguta arvesse. Rikkumise korduvusena selliste asjaolude arvessevõtmine, mis leidsid aset enam kui 30 aastat enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist, on seega ilmselgelt ebaproportsionaalne ja viib praktikas selleni, et Euroopa Kohtu sõnastatud põhimõtet eitatakse.

256 Komisjon leiab, et see argument on vastuvõetamatu ja igal juhul põhjendamata.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

257 Selles väiteosas heidab apellant Üldkohtule ette põhjenduse puudumist ja õigusnormi rikkumist proportsionaalsuse põhimõtte tõlgendamisel. Vastupidi komisjoni väidetele tuleb see väiteosa seega lugeda vastuvõetavaks.

258 Apellandi argumendid ei ole siiski põhjendatud.

259 Esimesena, mis puudutab vaidlustatud kohtuotsuse punktis 575 esitatud põhjendust, siis nähtub sellest punktist, et selleks, et analüüsida, kas komisjonil oli õigus võtta apellandi puhul rikkumise korduvust arvesse, asus Üldkohus seisukohale, et ajavahemik nimetatud ettevõtja poolt varem toime pandud rikkumise ja selle rikkumise vahel, mille eest on vaidlusaluses otsuses määratud sanktsioon, oli lühike. Vastupidi sellele, mida väidab apellant, ei jätnud Üldkohus tähelepanuta, et talle esitatud väiteosa ei puudutanud mitte nimetatud ajavahemikku, vaid ajavahemikku, mis möödus varasemast rikkumisest kuni vaidlusaluse otsuse vastuvõtmiseni. Üldkohus mitte ainult ei võtnud seda väiteosa vastava kohtuotsuse punktis 566 kokku, vaid leidis ka kohtuotsuse punktis 575, et komisjonil oli õigus võtta apellandi puhul raskendava asjaoluna arvesse rikkumise korduvust „vaatamata asjaolule, et uurimine kestis teatava aja, arvestades kohtupidamise tulemuses esinenud ebakindlust“. Nendest asjaoludest tuleneb, et apellandi väited põhjenduste puudumise ja seisukoha võtmata jätmise kohta põhinevad vaidlustatud kohtuotsuse vääral tõlgendusel.

260 Teisena, mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist käsitlevat väiteosa, siis tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt nõuab see põhimõte, et liidu institutsioonide aktid oleksid asjaomaste õigusnormidega taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks sobivad ega läheks kaugemale sellest, mis on nende eesmärkide saavutamiseks vajalik (9. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Groupe Canal + *vs.* komisjon, C-132/19 P, EU:C:2020:1007, punkt 104 ja seal viidatud kohtupraktika).

261 Seoses trahvi suurendamisega rikkumise korduvuse tõttu tuleb meelde tuletada, et selline suurendamine vastab nõudele sama ettevõtja korduvat konkurentsieeskirjade rikkumist karistada (17. juuni 2010. aasta kohtuotsus Lafarge *vs.* komisjon, C-413/08 P, EU:C:2010:346, punkt 61).

262 Sellega seoses tuleb märkida, et apellant ei vaidlusta Üldkohtu hinnangut – mis on esitatud vaidlustatud kohtuotsuse punktis 553 –, et hoiatava mõju seisukohalt on rikkumise kordumine asjaolu, mis kohtupraktika kohaselt õigustab trahvi põhisumma märkimisväärset suurendamist, kuna kordumine annab tunnistust asjaolu kohta, et varem määratud sanktsioon ei olnud piisavalt hoiatav.

263 Apellant ei vaidle vastu ka sellele, et vaidlustatud kohtuotsuse punktides 557 ja 564 lükati tagasi tema väiteosa, milles ta märkis, et aeg, mis on kulunud varem toime pandud rikkumise ja vaidlusaluses otsuses viidatud rikkumise vahel, oli liiga pikk selleks, et tema suhtes saaks rikkumise korduvust arvesse võtta.

264 Apellant piirdub väitega, et arvestades seda, et rikkumise korduvuse arvessevõtmise eesmärk on hoiatada ettevõtjat uute konkurentsieeskirjade rikkumiste toimepanemise eest, rikuti käesolevas asjas proportsionaalsuse põhimõtet, sest esiteks ei olnud ta alates 2000. aastast sellistes tegudes enam süüdi ning teiseks oli haldus- ja kohtumenetlustel, mis olid seoses vaidlusaluses otsuses käsitletud keelatud kokkuleppega juba aset leidnud, paratamatult hoiatav mõju.

265 Tuleb aga meelde tuletada, et vaidlustatud kohtuotsuse punktis 577 leidis Üldkohus, et ei saa välistada, et kogu uurimise ajal valitsenud ohul, et apellandile võidakse määrata sanktsioon, ning kahel korral talle sanktsiooni määramisel võis olla teatav hoiatav mõju. Üldkohus leidis siiski õigusnormi rikkumata, et „just sanktsioon, st korduvuse alusel suurendatud komisjoni määratud trahvi tasumine [paneb] ettevõtja tegelikult konkurentsieeskirjade uue rikkumise toimepanemisest loobuma“.

266 Igal juhul ei ole apellant tõendanud, et ainuüksi asjaolu, et rikkumise korduvusele tuginemiseks arvesse võetud rikkumisest kuni komisjoni poolt vaidlusaluse otsuse vastuvõtmiseni kulus märkimisväärne ajavahemik, toob kaasa selle, et nimetatud esimesele rikkumisele tuginemine oleks ebaproportsionaalne.

267 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka muud apellandi argumendid.

268 Esiteks ei rikkunud Üldkohus õigusnormi, kui ta otsustas, et komisjonil oli õigus asuda seisukohale, et ühelt poolt oli uue otsuse vastuvõtmine, milles tuvastati apellandi osalemine keelatud kokkuleppes, põhjendatud muu hulgas eesmärgiga hoiatada apellanti selliste rikkumiste toimepanemise eest tulevikus ning et teiselt poolt tuli seda hoiatavat mõju tugevdada, võttes apellandi suhtes rikkumise korduvust arvesse. Vastupidi sellele, mida väidab apellant, ei kujuta asjaolu, et rikkumise korduvust võeti arvesse nii selleks, et otsustada, kas on otstarbekas võtta vastu uus otsus, milles tuvastatakse tema osalemine rikkumises, kui ka talle määratud trahvi summa arvutamiseks, endast proportsionaalsuse põhimõttega vastuolus olevat „dubleerimist“.

269 Teiseks on tõsi, et proportsionaalsuse põhimõte nõuab, et hinnates ettevõtja kalduvust konkurentsieeskirju mitte järgida, tuleb arvesse võtta aega, mis jääb kõnealuse rikkumise ja varasema konkurentsieeskirjade rikkumise vahele (17. juuni 2010. aasta kohtuotsus Lafarge *vs.* komisjon, C-413/08 P, EU:C:2010:346, punktid 70 ja 73). See ajavahemik ei ole siiski ajavahemik, millele viitab apellant, et põhjendada proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisega seotud väiteosa.

270 Seega tuleb seitsmenda väite esimene osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Teine väiteosa

– *Poolte argumendid*

271 Seitsmenda väite teises osas märgib apellant esiteks, et vaidlustatud kohtuotsuse punktid 580–595 on puudulikult põhjendatud. Tema selgituste kohaselt väitis ta esimeses kohtuastmes, et trahvi suurendamine rikkumise korduvuse tõttu oli ebaproportsionaalne, arvestades ühelt poolt erakordselt pika ajavahemiku möödumist ja teiselt poolt seda, et rikkumine oli „väike“. Üldkohus analüüsis tema väitel vaid teist nimetatud argumenti.

272 Teiseks on trahvi suurendamine 50% rikkumise korduvuse tõttu ilmselgelt ebaproportsionaalne, kuna vaidlusalune otsus võeti vastu enam kui 30 aastat pärast varasema rikkumise tuvastamise otsust. Selles osas oleks Üldkohus pidanud aru saama, et vaidlusalune otsus on vastuoluline. Nimelt vähendas komisjon menetluse kestust arvestades trahvi põhisummat 50%, kuid jättis menetluse kestuse rikkumise korduvuse alusel trahvi suurendamisel arvesse võtmata. Ühtsuse huvides oleks komisjon ajateguri tõttu pidanud rikkumise korduvuse alusel vähemalt poole võrra vähendama ka sanktsiooni suurendamise määra 50%. Peale selle ei saa see suurendamine juba oma laadilt ületada trahvisummat. Käesolevas asjas aga on niisuguse suurendamise summa ligikaudu võrdne kahekordse trahvisummaga, mis oleks apellandile määratud, kui seda raskendavat asjaolu ei oleks arvesse võetud.

273 Komisjon väidab, et apellant piirdub nende argumentide kordamisega, mille ta esitas Üldkohtus, ja soovib seega, et Euroopa Kohus vaataks tema hagi esimeses kohtuastmes uuesti läbi. Apellandi argumendid on seega vastuvõetamatud ja igal juhul põhjendamatud.

– *Euroopa Kohtu hinnang*

274 Seitsmenda väite teises osas väidab apellant, et Üldkohus rikkus kohustust oma otsuseid põhjendada ja tõlgendas proportsionaalsuse põhimõtet ebaõigesti. Vastupidi komisjoni väidetele tuleb see väiteosa seega lugeda vastuvõetavaks.

275 Apellandi argumendid ei ole siiski põhjendatud.

276 Esimesena heidab apellant Üldkohtule ette seda, et viimane jättis vastamata tema argumendile, mille kohaselt oli trahvi suurendamine menetluse kestust arvestades rikkumise korduvuse alusel ebaproportsionaalne. Sellega seoses tuleb märkida, et Üldkohus lükkas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 565–579 tagasi apellandi argumendi, mille kohaselt ei olnud tema puhul rikkumise korduvuse tuvastamine kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega. Seega ei olnud Üldkohus enam kohustatud vastama apellandi argumendile, mille kohaselt oli selle põhimõttega vastuolus ka trahvi suurendamine rikkumise korduvuse alusel.

277 Teisena ei ole apellant tõendanud, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta otsustas, et komisjon ei rikkunud proportsionaalsuse põhimõtet, kui ta nägi rikkumise korduvuse alusel trahvi põhisumma suurendamise määraks ette 50%.

278 Tuleb lisada, et asjaolu, et komisjon vähendas vaidlusaluses otsuses menetluse kestust arvestades trahvi põhisummat 50%, kohaldades samas trahvi suurendamise määra rikkumise korduvuse alusel, ei ole vastuoluline, kuna need kaks asjaolu on teineteisest sõltumatud.

279 Lõpuks ei ole apellant esitanud selle väite põhjenduseks, et trahvi suurendamine rikkumise korduvuse alusel ei tohi ületada trahvisummat, ühtegi õigusnormi ning ta on teinud arvutuse, mis ei olnud mitte ainult ebaõige, vaid põhines ka hüpoteetilisel olukorral.

280 Eeltoodut arvestades tuleb seitsmenda väite teine osa ja seega väide tervikuna põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Kaheksas väide

Poolte argumendid

281 Kaheksas väide koosneb kahest osast.

282 Väite esimeses osas märgib apellant, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 611–628, et komisjon ei rikkunud võrdse kohtlemise põhimõtet, kui ta vähendas tema trahvisummat proportsionaalselt vähem kui Riva oma.

283 Apellandi sõnul nähtub vaidlusalusest otsusest, et Riva puhul, kes osales asjaomases otsuses käsitletud keelatud kokkuleppes kokku kümme aastat ja kuus kuud, vähendati trahvisummat 3% võrra, kuna ta ei osalenud ühe aasta jooksul keelatud kokkuleppe selles osas, mis puudutas tootmise või müügi piiramist ja kontrollimist. Seevastu apellandi puhul, kes osales keelatud kokkuleppes seitse aastat, vähendati trahvi 6% võrra nende kolme aasta eest, mille jooksul ta keelatud kokkuleppe vastavas osas ei osalenud, ehk üksnes 2% iga aasta eest.

284 Kaheksanda väite teises osas väidab apellant, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta jättis tuvastamata, et komisjoni põhjendused tema valiku kohta kohaldada sama tegevuse suhtes erisugust trahvi vähendamist, olid esitatud hilinenult.

285 Komisjon leiab, et need argumendid on vastuvõetamatud. Apellant piirdub sisuliselt esimeses kohtuastmes esitatud argumentide kordamisega. Ta püüab seega saavutada, et Euroopa Kohus vaataks esimeses kohtuastmes esitatud hagi uuesti läbi. Apellandi argumendid on igal juhul ilmselgelt põhjendamatud.

Euroopa Kohtu hinnang

286 Vastupidi komisjoni väitele on kaheksanda väite kaks osa, mis puudutavad Üldkohtu poolt väidetavalt toime pandud õigusnormi rikkumisi, vastuvõetavad.

287 Mis puudutab esimest väiteosa, siis tuleb meelde tuletada, et harta artiklis 20 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõte nõuab, et sarnaseid olukordi ei käsitletaks erinevalt ja erinevaid olukordi ei käsitletaks ühtemoodi, välja arvatud juhul, kui selline kohtlemine on objektiivselt põhjendatud (18. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Dumitrescu jt *vs.* komisjon ja Euroopa Kohus, C-567/22 P – C-570/22 P, EU:C:2024:336, punktid 65 ja 67 ning seal viidatud kohtupraktika).

288 Käesoleval juhul nähtub vaidlustatud kohtuotsusest, et komisjon tuvastas vaidlusaluses otsuses esiteks, et nii apellant kui ka Riva osalesid selles otsuses käsitletud keelatud kokkuleppes, ja teiseks, et need kaks ettevõtjat ei osalenud keelatud kokkuleppe teatavas osas, apellant kolm aastat ja Riva üks aasta.

289 Nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 613 meelde tuletas, on keelatud kokkuleppes osalenud ettevõtjatele määratud trahvide arvutamisel asjaomaste ettevõtjate erinev kohtlemine komisjonile selles valdkonnas kuuluva pädevuse teostamise lahutamatu osa. Nimelt peab komisjon oma kaalutlusõiguse raames määrama individuaalse sanktsiooni, mis sõltub asjaomaste ettevõtjate käitumisest ja ettevõtjate eripärast, et tagada igal üksikjuhul liidu konkurentsieeskirjade täielik tõhusus (13. juuni 2013. aasta kohtuotsus Versalis *vs.* komisjon, C-511/11 P, EU:C:2013:386, punkt 104 ja seal viidatud kohtupraktika).

290 Vaidlustatud kohtuotsuse punktidest 615–617 nähtub, et komisjon põhjendas vastavate vähendamismäärade erisusi vajadusega kaaluda trahvi vähendamist keelatud kokkuleppe teatavas osas mitteosalemise tõttu sõltuvalt sellest, kui kaua iga ettevõtja keelatud kokkuleppes tervikuna osales. Apellandi ja Riva osalemine keelatud kokkuleppes tervikuna oli oluline tegur, mida tuli kõnealuse kergendava asjaolu hindamisel arvesse võtta. Kuna Riva osalemine keelatud kokkuleppes tervikuna oli pikem, oli kokkuleppe teatavas osas tema mitteosalemise mõju suurem.

291 Täpsemalt märkis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 622, et Riva trahvi vähendamise kindlakstegemiseks võttis komisjon vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 289 osutatud individuaalse trahvi määramise nõudele arvesse nende kahe ettevõtja vastavas rikkumises osalemise suhtelist raskusastet. Seega leidis ta, et kuna Riva osalemine keelatud kokkuleppes tervikuna oli pikem kui apellandi puhul, oli see tingimata raskem ning et mõju, mida avaldas tema mitteosalemine keelatud kokkuleppe teatavas osas, oli seda suurem.

292 Leides vaidlustatud kohtuotsuse punktis 323, et see lähenemine on kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega, rikkus Üldkohus õigusnormi.

293 Nimelt puudub vaidlus selles, et komisjon vähendas apellandi trahvi 2% aastas ajavahemiku eest, mil ta asjaomases keelatud kokkuleppe osas ei osalenud, samas kui Riva trahvi vähendati 3% võrra.

294 On tõsi, et kuna puuduvad muud asjaolud, mis võimaldaksid nende kahe ettevõtja osalemist kõnealuses keelatud kokkuleppes eristada, siis tähendas asjaolu, et Riva osales keelatud kokkuleppes kümme aastat ja kuus kuud, et see osalemine mõjutas konkurentsi rängemini kui apellandi oma, kes osales selles vaid seitse aastat. Seda järeldust ei saa siiski laiendada ajavahemikele, mil ettevõtjad ei osalenud selle kokkuleppe teatavas osas, kuna nende mitteosalemisel selles osas oli konkurentsile põhimõtteliselt samasugune mõju.

295 Vastab tõele, et sanktsiooni vähendamist keelatud kokkuleppe teatavas osas mitteosalemise tõttu on võimalik kaaluda iga ettevõtja selles keelatud kokkuleppes osalemise kogukestuse alusel. Käesoleval juhul aga ei osalenud apellant vastavas osas kolme aasta vältel, mis moodustab peaaegu poole tema osalemisest selles keelatud kokkuleppes, samas kui kümne aasta ja kuue kuu jooksul, mil Riva osales samas keelatud kokkuleppes, ei osalenud ta vastavas osas vaid ühe aasta jooksul.

296 Neil asjaoludel tuleb seega tõdeda, et komisjon kohtles sarnaseid olukordi erinevalt, esitamata niisugusele erinevale kohtlemisele nõuetekohast põhjendust.

297 Seega tuleb kaheksanda väite esimese osaga nõustuda. Järelikult tuleb vaidlustatud kohtuotsus tühistada, ilma et oleks vaja võtta seisukoht selle väite teise osa kohta.

Hagimenetlus Üldkohtus

298 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lõigu kohaselt tühistab Euroopa Kohus Üldkohtu otsuse, kui apellatsioonkaebus on põhjendatud. Sellisel juhul võib ta ise teha asja suhtes lõpliku kohtuotsuse, kui menetlusstaadium seda lubab.

299 Käesoleval juhul tuleb Euroopa Kohtul endal teha lõplik otsus asja suhtes, mille menetlusstaadium seda lubab.

300 Kohtuotsuse punktidest 286–297 nähtub, et vaidlusalune otsus ei ole kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega, kuna sellega vähendati apellandi trahvisummat 2% aastas ajavahemiku eest, mil ta ei osalenud keelatud kokkuleppe teatavas osas, samas kui samal kaalutlusel vähendati Riva trahvisummat 3% võrra. Kuna Euroopa Kohus on tuvastanud vaidlusaluse otsuse õigusvastasuse, võib ta oma täielikku pädevust teostades asendada komisjoni hinnangu enda omaga ja järelikult trahvi tühistada, seda vähendada või suurendada. Seda pädevust teostades tuleb arvestada kõiki faktilisi asjaolusid (12. novembri 2014. aasta kohtuotsus Guardian Industries ja Guardian Europe *vs.* komisjon, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika). Käesolevas asjas leiab Euroopa Kohus oma täielikku pädevust teostades, et trahvisumma vähendamise määra 3% aastas tuleb kohaldada ka apellandi suhtes.

301 Sellest tuleneb, et apellandile vaidlusaluses otsuses määratud trahvi summa on 2 165 000 eurot.

Kohtukulud

302 Kodukorra artikli 184 lõikes 2 on sätestatud, et kui apellatsioonkaebus on põhjendatud ja Euroopa Kohus teeb ise kohtuasjas lõpliku otsuse, otsustab ta kohtukulude jaotamise.

303 Kodukorra artikli 138 lõikes 3, mida kohaldatakse kodukorra artikli 184 lõike 1 kohaselt ka apellatsioonimenetluse suhtes, on sätestatud, et kui osa nõudeid rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks, jäävad kummagi poole kohtukulud tema enda kanda.

304 Kuna osa nõudeid rahuldati apellandi ja osa komisjoni kasuks, kannavad nad ise oma kohtukulud nii esimeses kohtuastmes kui ka apellatsioonimenetluses.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

1. **Tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 9. novembri 2022. aasta otsuse Ferriere Nord *vs.* komisjon (T-667/19, EU:T:2022:692) resolutsiooni punkt 1 osas, milles sellega lükati tagasi Ferriere Nord SpA poolt esimeses kohtuastmes esitatud võrdset kohtlemist puudutav üheksas väide**.

2. **Jätta apellatsioonkaebus ülejäänud osas rahuldamata.**

3. **Tühistada komisjoni 4. juuli 2019. aasta otsuse C(2019) 4969 (final) ESTÜ asutamislepingu artikli 65 rikkumise kohta (juhtum AT.37956 – sarrusevardad) artikli 2 lõige 3.**

4. **Määrata otsuse C(2019) 4969 (final) artikli 2 punktis 3 Ferriere Nord SpA-le ette nähtud trahvi summaks 2 165 000 eurot.**

5. Jätta Ferriere Nord SpA ja Euroopa Komisjoni kohtukulud nii esimeses kohtuastmes kui ka apellatsioonimenetluses nende endi kanda.

Allkirjad